

IUS ECCLESIAE ET VERITAS

TRIBUNÁL

Informácie a články z kánonického a konfesného práva
<http://www.spiskap.sk/tribunal>

2/2004
III. ročník

OBSAH ČÍSLA

ÚVODNÍK

**PRIRODZENÉ PRÁVO
A SÚČASNÁ ANGLOSASKÁ
FILOZOFIA PRÁVA** 1
Marián Kuna, MA, MPhil, PhD.

DOKUMENTY

**VYHLÁSENIE
O TAJNEJ CIRKVI
V ČESKEJ REPUBLIKE** 2
Kongregácia pre náuku viery

INFORMÁCIE

**NOVÝ PREFEKT
APOŠTOLSKÉJ SIGNATÚRY** 3
ICDr. Bartolomej Gábor, PhD.

NÁUČNÉ ČLÁNKY

Z KÁNONICKÉHO PRÁVA PROCESNÉHO

**ĽUDSKÝ, ODBORNÝ
A EKLEZIÁLNY PROFIL
CIRKEVNÉHO SUDCU** 4
Kardinal Mária F. Pompedda

Z KÁNONICKÉHO PRÁVA KANONIZAČNÉHO

**BLAHOREČENIE
A SVÄTOREČENIE** 11
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Z KONFESNÉHO PRÁVA

**KONFERENCIA BISKUPOV
VO VZŤAHU CIRKVI
S MODERNÝM ŠTÁTOM** 18
Kardinal Páter Erdő

Z CIVILNÉHO TRESTNÉHO PRÁVA

**NÁVRH
TRESTNÉHO ZÁKONA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY** 22
Borbara Gurčíková

INFORMÁCIE

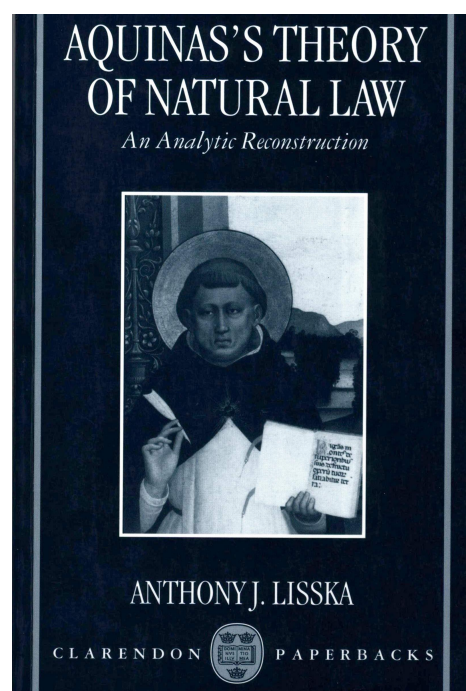
**ZAUJÍMAVOSTI
Z KARDINÁLSKEHO KOLÉGIA** 24
Dr. Jozef Skupin

PRIRODZENÉ PRÁVO A SÚČASNÁ ANGLOSASKÁ FILOZOFIA PRÁVA

V súčasnosti došlo k skutočnej intelektuálnej rehabilitácii prirodzenoprávneho myslenia. Jedným z jej dôvodov boli politické, právne a morálne problémy späté s právnym pozitivismom (neuspokojená potreba náležitého ospravedlnenia zločinnosti vykonanej na základe zlej, avšak platnej legislatívy). Ďalším z dôvodov bolo spochybnenie pravdivosti tých filozofických koncepcií, ktoré bránili, aby prirodzené právo bolo považované za serióznu intelektuálnu pozíciu.

Keďže právní pozitivisty už istý čas nemohli popierať objavovanie sa závažných metateoretických problémov ich vlastného prístupu, obnova záujmu o prirodzené právo sa udiala do istej miery v rámci samotnej tradície právneho pozitivismu (H. L. A. Hart). To iniciovalo konverzácie rozmanitých autorov, ktorí sformulovali niekoľko koncepcií povahy práva a medzi nimi aj napríklad tzv. „procedurálnu teóriu prirodzeného práva“ (L. Fuller). Svetlo sveta uzrelo niekoľko verzii tomistického prirodzeného práva, ktoré však spočívali na navzájom nezlučiteľných predpokladoch (J. Finnis, H. Veatch a iní). Na poli metaetiky obrovský podiel pri obhajobe prirodzeného práva zohrali niektorí katolícki filozofi, ktorí v konverzácii s dominantnými prúdmi anglosaskej morálnej filozofie dokázali poukázať na ťažkosti vyplývajúce z jej antinaturalistických predpokladov a tak výrazne spochybnili a oslabili túto jej tendenciu (E. Anscombová, R. McInerney).

Rehabilitácia teórie prirodzeného práva, a zvlášť tomistického, zneistila pozitivistický „konsenzus“ o oddelení práva a morálky, a súčasne do hry vniesla aj argument v prospech primárnej úlohy metafyziky pre náležité rozpracovanie morálnej a právnej teórie. Návrat metafyziky ako podmienky adekvátnej analýzy a zdôvodnenia práva a jeho väzby na morálku mnohých skutočne prekvapil a sám osebe znamená zásadný posun v

smerovaní anglosaskej filozofickej tradície. Vyššie opísané momenty nesmierne kvalitným spôsobom prezentuje a prehľadne sumarizuje kniha z pera amerického tomistu Anthoniho J. Lisska *Aquinas's Theory of Natural Law. An Analytic Reconstruction*. Kniha opisuje dôvody odmietnutia ako aj návratu prirodzeného práva, zvlášť tomášovského, do filozofickej a právnej diskusie anglosaskej intelektuálnej tradície. Svojim záberom výrazne prekračuje číre prerozprávanie tohto príbehu a je brilantnou analytickou rekonštrukciou a obhajobou oprávnenosti základných elementov a predpokladov Tomášovho chápania práva, jeho druhov, vzťahu k morálke či metafyzickej analýze ľudskej bytosti, všetko v kontexte súčasných diskusií pre prirodzené právo zásadných metafyzických otázok.

Marian Kuna, MA, MPhil, PhD.

VYHLÁSENIE

O TAJNEJ CIRKVI V ČESKEJ REPUBLIKE

Kongregácia pre náuku viery

ÚVOD

Situácia Cirkvi v Českej republike si už dlhší čas vyžadovala osobitnú pozornosť Svätej Stolice. Najbolestnejším bol problém tajne vysvätených biskupov a kňazov. Po vynaloženom úsilí vyriešiť natrvalo uvedený problém bol dosiahnutý značný pokrok. Niektoré ťažkosti však ostali, a preto bolo potrebné k tomu vydať vysvetľujúce vyhlásenie. Ukazuje sa ako nutné presne povedať o tom, čo sa tu urobilo, a aké dokumenty k tomu boli vydané; je potrebné vysvetliť nesprávne pochopené postoje a povedať, čo o tom učí katolícka náuka.

POSTOJ SVÄTEJ STOLICE

Kongregácia udržiava stabilný postoj uznania a očakávania. Nemala v úmysle nejakým spôsobom raniť cit tých, ktorí z osobných dôvodov neprijali kritériá, ktoré prijala Kongregácia na vyriešenie tohto chýlostivého problému svedomia o to viac, že sa to týka osôb, ktoré aj dlhodobo trpeli počas temných rokov komunizmu. Napriek tomu Kongregácia vždy dúfala, že sa problém šťastne ukončí.

RIEŠENIE KONKRÉTNÝCH PRÍPADOV

Veľká časť celibátnych kňazov vysvätených tajne - celkom asi päťdesiat - prijala rozhodnutie pápeža. Prijali znova vysviacku „sub conditione“ a boli zaradení do pastoračie jednotlivými diecéznymi biskupmi.

16. septembra 1997 kardinál Achille Silvestrini, prefekt Kongregácie pre východné cirkvi, oznámil Apoštolskej nunciature (list pod prot. č. 115/90), že Svätý otec dal do poriadku právny status 22 ženatých kňazov, ktorí boli taktiež vysvätení tajne. Udelil im indult, aby sa mohli stať členmi cirkvi byzantského rítu a mohli byť zaradení ako duchovní pastieri veriacich Apoštolského exarchátu v Českej republike. Z týchto kňazov osemnásť boli vysvätení „sub conditione“ v Opátstve premonštrátov v Želive dňa 22. októbra 1997 a jeden o nejaký čas neskôr. V súčasnosti títo kňazi pracujú v pastoračii v súlade s normami a jurisdikciou Katolíckych východných cirkví v Exarcháte v Českej republike, kde sú inkardinovaní.

PROBLÉMY, KTORÉ OSTALI

Určitá skupina biskupov a kňazov vysvätených tajne odmietla prijať riešenie schválené Svätým otcom. Dôvodom ich postoja bolo odmietnutie vysviacky „sub conditione“, ktorú považujú za prejav nedôvery zo strany Svätej stolice. Oni sú totiž pevne presvedčení, že boli vysvätení platne. Okrem toho existujú aj iné psychologické príčiny, ktoré možno chápať, ale nemožno s nimi súhlasiť. Ako im vysvetľovali ich biskupi, ako aj apoštolský nuncius, ktorý mal početné rozhovory s niektorými z týchto kňazov, že vysviacka „sub conditione“ nie je prejavom nedôvery, ani prekážkou ich prijatia ako kňazov. Problémom je, že zo skúmania vysviacky každého z nich nevyplýva jasne, žeby ich vysviacka mohla byť platná. Snáď v niektorých prípadoch by mohla byť platná, ale stále tu existujú vážne pochybnosti o vysviackách, osobitne o tých, ktoré vykonával biskup Felix Maria Davidek. Dať sa znova vysvätiť „sub conditione“ znamená, že ak by prvá vysviacka nebola platná, bude platnou druhá, a ak by bola platná prvá, nebude platná druhá; takto sa dospeje k istému stavu svedomia, že sú platne vysvätenými kňazmi. V tejto otázke naozaj existoval úprimný a otvorený dialóg a obvinenia adresované Svätej stolici sa nezakladajú na pravde. Chýlostivou je situácia ženatých biskupov. Svätý otec sa tu rozhodol pre rozumné a odôvodnené riešenie. Je známe, že podľa kánonických zákonov Katolíckej cirkvi, latinskej i východných cirkví, ako aj podľa starobylej tradície Východných cirkví, ktoré nemajú plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou, manželský stav je nezlučiteľný s biskupským úradom. Napriek tomu, že im tieto informácie boli dané na vedomie prostredníctvom príslušných diecéznych biskupov, oni navrhnuté riešenia nepovažovali za dostatočné a primerané.

OBJASNENIA

„Tajná cirkev“

Tento názov alebo tiež názov „cirkev v katakombách“ už nie je opodstatnený. Osoby a skupiny, ktoré si dávajú tento názov, už nežijú tajne. Žijú v občianskej spoločnosti, slobodne organizujú svoje aktivity, medzi ktoré patrí aj činnosť služby, ktorú samú osebe možno považovať za dobrú. To dokazu-

NOVÝ PREFEKT APOŠTOLSKEJ SIGNATÚRY

je, že svoje aktivity konajú v slobode a že v slobode aj žijú. Nie sú už prenasledovaní ako kresťania žijúci v katakombách. Naopak, poskytujú rozhovory médiám, vydávajú knihy a otvorene, slobodne vyjadrujú svoje názory odlišné od postojov Rímskeho veľkňaza. O ich tajnosti možno hovoriť iba v tom zmysle, že, žiaľ, slávia Eucharistiu iba pre malé skupiny ľudí, ktoré sa k nim hlásia, alebo vysluhujú pre nich sviatosti v súkromných bytoch alebo domoch, či na miestach, ktoré sú známe iba im.

Nezákonnosť

Takéto slávenie sv. omši, takéto vysluhovanie sviatostí a iných liturgických úkonov je zakázané. Kto sa nepodriadi autorite pápeža a biskupov, vysluhuje ich nezákonne.

Pochybnosť o ich platnosti

Ak sa berie do úvahy pochybnosť o tajnej vysviacke niektorých biskupov a kňazov, prináša to aj pochybnosť o platnosti sv. omši a sviatostí, ktoré oni slávia alebo vysluhujú (predovšetkým sviatosti zmierenia). Biskupská vysviacka alebo kňazská vysviacka „sub conditione“ by iste mala účinnosť, žeby rozohľadla pochybnosti o platnosti ich eucharistického slávania a vysluhovania sviatostí. O tomto postoji boli zainteresované osoby informované. Každé vyjadrenie, ktoré tvrdí opak, sa nezakladá na pravde.

ZÁVER

Treba si želať, aby došlo k zlepšeniu tejto situácie v Českej republike, kde Cirkev tak veľmi trpela pod jarmom autorít voči Cirkvi nepriateľských a kde aj dnes sú kresťania povolaní vydávať jednotné svedectvo vo všetkých oblastiach občianskeho i cirkevného života. Katolícka cirkev je len jedna a v jednote jej členovia majú vydávať svedectvo o jedinom Pánu Bohu. Preto sa Svätá stolica znova obracia na tých, ktorí ešte neprijali jej návrhy, a opäť ich pozýva k jednote s ostatnými katolíkmi vedenými pápežom. Biskupi Českej republiky, ako aj apoštolský nunciatus sú pripravení spolupracovať pri napomáhaní tejto jednoty v duchu služby, ku ktorej ich Pán pozval ako svojich nasledovníkov a ktorí sú viditeľným znakom príslušnosti veriacich k Cirkvi.

Rím v sídle Kongregácie pre náuku viery dňa 11. februára 2000 na spomienku Panny Márie Lurdskej.

† Jozef kardinál Ratzinger
prefekt

† Tarcisio Bertone
sekretár

Pôvodný text vyhlásenia v taliančine bol publikovaný v Il Regno Documenti 5 (2000), s. 166-167.

Z talianskeho originálu preložil:
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektoroval:
ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

Mons. Agostino Vallini

V minulom čísle časopisu Tribunálu sme písali, že v januári 2004 Ján Pavol II. z dôvodu veku odvolal z funkcie sekretára Apoštolskej signatúry arcibiskupa Xaveria Salernu a vymenoval na spomínaný post erudovaného právnika profesora Velasia De Paolisa. Ale už o niekoľko mesiacov došlo k ďalšej zmene vo vedení Apoštolskej signatúry. 27. 5. 2004 Svätý otec Ján Pavol II. prijal abdikáciu prefekta Najvyššieho tribunálu

Apoštolskej signatúry kardinála M. F. Pompeddu, ktorú podal z dôvodu dosiahnutia kánonického veku 75 rokov (narodil sa 18. 4. 1929 v Ozieri na Sardínii), a na jeho miesto vymenoval Mons. Agostina Valliniho, biskupa diecézy Albano.

Nový prefekt Apoštolskej signatúry sa narodil v Poli v diecéze Tivoli pri Ríme 17. 4. 1940. Po ukončení štúdia teológie bol vysvätený na kňaza 19. 7. 1964 ako 24-ročný. Ako 59-ročný bol vymenovaný za titulárneho biskupa tortibulského a pomocného biskupa v Neapole (23. 3. 1989 bol vymenovaný a 13. 5. 1989 konsekrovaný na biskupa) a o 10 rokov neskôr bol preložený za biskupa diecézy Albano. Ide o diecézu, ktorá patrí „sub Urbe“, ktorú má ako titul niektorý z kardinálov biskupov (kardinálske kolégium sa člení na kardinálov diakonov, kardinálov biskupov a kardinálov kňazov). Diecézu Albano má ako titul kardinál štátny sekretár Angelo Sodano. Jeho menovanie na tento vysoký úrad Rímskej kúrie s predpokladaným povýšením na kardinála vyvolal v odborných zahraničných kruhoch určité prekvapenie z dvoch dôvodov.

Jeho poslední dvaja predchodcovia nastúpili do služieb Svätej stolice v mladšom veku: kardinál poľského pôvodu Zenon Grocholewski začal pracovať na Apoštolskej signatúre v roku 1972 ako 33-ročný a až do roku 1999 pracoval na tomto najdôležitejšom justičnom dikastériu Rímskej kúrie (od roku 1999 je prefektom Kongregácie pre katolícku výchovu a v novembri bude mať 65 rokov). Kardinál Mario F. Pompedda, rodák zo Sardínie, nastúpil pracovať na Rímsku Rotu v roku 1955 ako 36-ročný a v kuriálskej justícii pracoval až do svojej emeritúry. Nový prefekt Apoštolskej signatúry nastupuje pracovať priamo do služieb Svätej stolice ako 64-ročný a to hneď na vedúci post najdôležitejšej cirkevnej justičnej inštitúcie. Ale ani táto skutočnosť nie je v praxi Svätej stolice neobvyklou (napr. kardinál Ratzinger, kardinál Kasper a iní).

Druhým dôvodom je skutočnosť, že v odborných právnických kruhoch je Mons. Vallini menej známy ako jeho dvaja predchodcovia, ktorí sú uznávanými odborníkmi na celom svete. Mená Grocholewski a Pompedda sú pojmy v oblasti cirkevnoprávnej doktríny i praxe. Ale ani táto skutočnosť neumenšuje jeho erudíciu i schopnosti. Nevie, či býva zvykom vymeniť v jednom roku aj prefekta, aj sekretára jedného dikastéria Rímskej kúrie. V roku 2004 sa tak stalo Najvyššiemu tribunálu Apoštolskej signatúry.

Autor:
ICDr. Bartolomej Gábor, PhD.

LUDSKÝ, ODBORNÝ A EKLEZIÁLNY PROFIL CIRKEVNÉHO SUDCU

*„Je daromné dožadovať sa ďalších zákonov...
ak nebudeme mať osoby múdre po stránke ľudskej i odbornej,
ktorí zákonom dokážu vdýchnuť život s múdrosťou, spravodlivosťou a láskou“.¹*

ÚVOD

Témou, ktorou sa obraciam na toto ctené auditórium, je úrad cirkevného sudcu. Naozaj súhlasím s názorom, že medzi mnohými témami, ktoré sú predmetom štúdia a vedeckého bádania v oblasti kánonickej vedy vo všeobecnosti a zvlášť v oblasti kánonického procesného práva, sa venuje málo pozornosti tomu, ktorý je nevyhnutne hlavným protagonistom (lat. *dominus*) procesu, t. j. sudcovi. Hoci sa určitá pozornosť objavuje v súvislosti s otázkami jeho kompetencie alebo jeho procesnej aktivity z hľadiska dynamického postupu v rámci procesu, málo, až veľmi málo pozornosti, podľa môjho názoru, sa venuje osobe sudcu.

Táto absencia pozornosti osobe sudcu môže vyplývať, a mohli by sme sa pokúsiť to aj dokázať, z formalizmu, ktorým je poznačené európske kontinentálne právo vrátane kánonického práva a ktorý ovplyvňuje vôbec pohľad na fenomén práva ako takého. Kelsen založil školu, ktorá oddeľuje *právo od reality*, to, čo „musí byť“ od toho, čo „je“, a dospel až k radikálnemu oddeleniu pojmov, akými je *platnosť práva od účinnosti práva*. V rámci sociológie práva a v pragmatickej a reálnej koncepcii, ktorým sa možno dívať na právny fenomén ako na skutočnosť, ba aj viac, ako na proroctvo alebo pravdepodobnosť toho, aký rozsudok sudca vynesie, viac pozornosti sa venuje všetkému tomu, čo má v skutočnosti vplyv na osobu sudcu (rozumej: konkrétneho sudcu) a na jeho súdne rozhodovanie. V takýchto prípadoch sa výklad reči zákona a prevážna časť náuky, ba až podrobná analýza doterajších súdnych rozsudkov a ich zdôvodnenie sústreďuje na psychologickú analýzu rôznych mechanizmov a fenoménov, aj konkrétnych, prečo sa sudca rozhodol tak a nie inak.

Naša právnická koncepcia, bez formalizmu, ale úprimne pozorná právnej ontológii, nám bráni zdieľať vyššie uvedené konklúzie (právnicko povedané) a umožňuje nám venovať viac pozornosti tomu, čo je *správne* a nie iba tomu, ako to bolo *rozhodnuté*. Napokon vyjadrujem presvedčenie, že zo strany všet-

kých zainteresovaných musí narastať pozornosť voči osobe, ktorá je povolaná „nastoliť spravodlivosť“ či „vysloviť spravodlivosť“, a ktorou je vlastne osoba sudcu.

KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA

Aj keď normatívne predpisy kódexu sú dosť úspor- né a viac orientované prakticky, nechýbajú indície týkajúce sa osoby sudcu v jeho práci pri vysluhovaní spravodlivosti. Vôbec nepovažujem za zbytočné ich pripomenúť jednak preto, aby som neodbočoval zbytočne niekam inam a nezanedbal normatívne texty, ktoré sa témy bezprostredne dotýkajú, ako aj z dôvodu nutnosti zhrnúť aspoň zhruba to, čo sa v kánonoch o našej téme nachádza.

Sudcovia musia byť prevažne klerici, dobrej povesti a musia mať doktorát alebo aspoň licenciát z kánonického práva (porov. kán. 1421). Súdni vikári a pomocní súdni vikári čiže tí, ktorí spravidla predsedajú kolégiovému súdu (súdnemu senátu) a majú teda riadiacu a vodcovskú úlohu (nielen akési formálne predsedanie súdneho senátu), majú byť kňazmi a nemajú mať menej než tridsať rokov (porov. kán. 1420, § 4).

Sudcovia Rímskej Roty musia byť „kňazmi..., zreleho veku, s doktorátom aspoň z obojeho práva, čestní životom a vynikajúci v múdrosti a právnej odbornosti“ (čl. 3, § 1 *Normae Rotae Romanae*).

Dôrazná indícia o osobe sudcu, hoci implicitne, ale skutočne, sa nachádza v nariadení kán. 1608, § 3, ktorý hovorí, že každý sudca musí hodnotiť dôkazy smerujúce k rozhodnutiu „*ex sua conscientia*“ (slov. *podľa svojho svedomia*).

Taktiež nech sa nepodceňuje v procesnom práve nariadenie kán. 1452, § 1, ktorým sa dovoľuje a zároveň nariaďuje sudcovi bez toho, aby stratil svoju nestrannosť že, „ak sa kauza legítimne začala, sudca musí konať z úradu (rozumej: iniciatívne) v takých kauzách, ktoré sa týkajú verejného dobra Cirkvi alebo spásy duší“; ďalej aby počas celého procesu udržiavali rovnováhu medzi požiadavkou dodržania zákonom stanovenej lehoty trvania procesu a požiadavkou spravodlivého rozhodnutia (porov. kán. 1453), ba ani fakulty samého sudcu (ne)vytvárať „pre-

1. P. FELICI, *Formalitates iuridicae et aestimatio probationum in processu canonico*, v: *Communicationes* 9 (1977), s. 184.

zumpcie, ktoré nie sú vytvorené právom“ (porov. kán. 1586), až po moc vytvorí normu „ak o nejakej veci chýba výslovný predpis univerzálneho alebo partikulárneho zákona, alebo zvyku“ (kán. 19).

TROJITÝ PROFIL CIRKEVNÉHO SUDCU

Ak sústredíme pozornosť na sudcu, môžeme rozlíšiť tri profily jeho osoby: ľudský, odborný a cirkevný. Toto rozlišovanie, ktoré je vlastne vlastnosťou vedy, nesmie však privádzať k omylu. Osoba je totiž jedna a jediná a táto jednota (jednotnosť) koná reálne spolu aj napriek nášmu vedeckému rozlišovaniu, ktoré má špekulatívny charakter. To znamená, že v osobe sudcu sú v jednote činné jeho ľudskosť, jeho profesionálna odbornosť i jeho duchovnosť. Bolo by mylné sa domnievať, že najprv treba viesť a formovať človeka k ľudskosti, potom vytvorí z neho profesionálneho odborníka a napokon ho ešte zdokonaľujú vlastnosťami duchovného charakteru. Ale rovnako by bolo mylné, ak by sa pripravovali sudcovia iba po stránke odbornej a profesionálnej a zanedbala by sa ich ľudská osobná formácia, akoby išlo o niečo, čo nepatrí k jeho profesionalite v oblasti, v ktorej má pracovať.

Ak prvý z uvedených omylov zanedbáva interakcie v rámci jednej jedinej osoby, ktorá sa dynamicke formuje a vyrastá, druhý zo spomínaných omylov popiera známe axiómy, podľa ktorých *natura non facit saltus* a *gratia non destruit sed perficit naturam*.

Ľudská, profesionálna a duchovná formácia musí byť navzájom a harmonicky zjednotená v osobe a osobnosti cirkevného sudcu.

ĽUDSKÝ PROFIL

Potreba ľudskej zrelosti sudcu

Pod ľudským profilom sa chápe skutočnosť, že sudca má byť zrelo osobou. Ide o zrelosť, o ktorú cirkevné rozsudky často pojednávajú a cirkevní sudcovia o nej rozhodujú v rámci procesov manželskej nulity. Lebo najvyššie percento prípadov manželskej nulity sa dotýka práve psychickej a psychologickéj neschopnosti osoby pre manželstvo, a to samozrejme vyžaduje, aby sám cirkevný sudca bol zrelý.²

Niektoré vlastnosti určené pre menovanie cirkevného sudcu sú priamo určené zabezpečiť túto zrelosť, a preto sa musia dôrazne dodržiavať. Mám na mysli najmä vek. Nie náhodou sa výslovne hovorí, že cirkevný sudca musí byť vekom zrelý. Taktiež nemožno zanedbávať skutočnosť, a to z mnohých dôvodov, aj zo zákonitých dôvodov, že takmer všetci cirkevní sudcovia sú kňazmi. V konečnom dôsledku to znamená, že ak sa rozhodlo o ich vysviacke, došlo k výraznej previerke ich zrelosti:³ k vysviacke majú byť prijatí len tí, ktorí majú „správny úmysel, potrebné

znalosti, dobrú povesť, neporušené mravy a vynikajúcnosťami a inými fyzickými a psychickými vlastnosťami primeranými stupňu posvätného stavu, ktorý majú prijať“ (kán. 1029). Možnosť, aby sa cirkevnými sudcami stali aj laici, muži alebo ženy, nesmie zanedbať nutnosť overiť si stupeň ich zrelosti, ako sa to vyžaduje u cirkevných sudcov, ktorí sú kňazmi.

V čom spočíva zrelosť sudcu

V čom však vlastne spočíva táto ľudská zrelosť, nie je také jednoduché povedať. Snáď nebudem ďaleko od pravdy, ak poviem, že ju možno stotožniť so spôsobilosťou cirkevného sudcu posudzovať seba samého a dobu, v ktorej žije. Hľa, spôsobilosť posudzovať seba samého:⁴

„Z psychologického skúmania, ktorým sudca skúma sám seba, prvým a základným uzáverom je, že aby mohol súdiť iných, najprv sa musí on sám zriekavať všetkého, čo je v ňom samom zlé: sebeckta, lenivosti, osobných záujmov, rôznych predsudkov. Nesmie si príliš zakladať na svojej osobnej mienke a presvedčení, ktoré sú zdrojom toľkých našich chybných skutkov. Nesmie dať ani na cit sympatie, či antipatie, hoci by to bolo pochopiteľné z ľudského hľadiska, ale mohlo by to byť pre sudcu na škodu jeho nestrannosti. Sudca musí nemilosrdne odstraňovať a potláčať všetky tieto vplyvy, ktoré hoci sú okrajové, predsa spúšťajú a sťažujú vynesenie spravodlivého súdneho rozsudku.“⁵

To znamená, že ide o cieľ nadobudnúť rozvážnosť a pokoj v úsudku, ktorý je hlavným ovocím zrelosti.

„A to spočíva v „spôsobilosti konať a súdiť s nadhľadom a odstupom od vlastných osobných pohľadov a názorov a oslobodený od každého všeobecného alebo konkrétneho predsudku vzťahujúceho sa na riešený prípad; v slobode a nezávisle od názorov ľudských, politických, sociálnych; dokázať prijať aj mienku iných nech by bola aj odlišná od mojej (napríklad povzniesť sa nad skutočnosť, ak rozsudok apelačného súdu je odlišný od toho, ku ktorému som prispel i ja); dokázať prijať ako radu názor väčšiny alebo dokonca radu mladších kolegov; vedieť sa postaviť zočivoči argumentáciám svojich kolegov otvorene a tvorivo bez podceňovania alebo uzavretia sa do seba; ale predovšetkým vedieť dať každému dôkazu tú správnu váhu bez akéhokoľvek úsilia umelo prekrúcať (hoci zdánlivo legálne) to, čo bolo dokázané v dôkazovej fáze podľa vlastných vopred vykonštruovaných teórií alebo postojov. Nech si vždy pripomenie, že aj keď on ako sudca vynáša konečný rozsudok, napriek tomu nie je jediným podstatným protagonistom kánonického pro-

2. Porov. M. F. POMPEDDA, *Il giudice nei tribunali ecclesiastici: norma generale e caso concreto (funzione, competenza professionale, garanzie di indipendenza, giudici laici)*, v: *La giustizia nella Chiesa: fondamento divino e cultura processualistica moderna*, Città del Vaticano 1997, s. 142.

3. Najnovšie o tom píše napr. J. DUDA, *La formazione, nomina e rimozione dei giudici ecclesiastici*, v: *Folia canonica 3* (2000), s. 245-247.

4. V Graciánovom dekréte sa nachádzajú takéto a podobné výroky (porov. C. III. q. 7): „Kto iných nedostatky trestá, nech sa usiluje najskôr napraviť svoje“ (c. 3); „Nech životy iných súdi ten, kto sám na sebe nemá čo trestať“ (c. 4); „Nesmie súdiť kriminálne činy iných ten, kto sám je zaťažený kriminálnymi skutkami“ (c. 5); „Najprv samých seba a až potom blízkych môžeme naprávať“ (c. 6); „Kňaz najprv svoje hriechy a až potom hriechy iných napráva“ (c. 7).

5. A. Card. JULIEN, *Juges et avocats des Tribunaux de l'Église*, Roma 1970, s. 265-266. Porov. aj vysvetľujúce poznámky, ktoré uviedol P. FELICI, *Indagine psicologica e cause matrimoniali*, v: *Communicationes 5* (1973), s. 105-106.

cesu, v ktorom je zodpovednosť rozdelená medzi viacerých (...), rešpektujúc ich rôzne úlohy.⁶

Avšak súčasťou ľudskej zrelosti je aj spôsobilosť posúdiť dobu, v ktorej žije, čo vonkoncom nespočíva v tom, že si človek dokáže zapamätať, že sa niekde niečo stalo. Ide o to, aby poznal kultúru doby, v ktorej žije. To nehovorím len tak, ale preto, že človek vlastne participuje na tejto kultúre. Naozaj, použil som termín *kultúra* v jeho nevyhnutnom antropologickom význame, ktorý v sebe zahŕňa aj bežné spôsoby človeka. Sudca, ktorý je zrelým človekom, nemôže nepoznať štýl života súčasných ľudí, rebríčok ich hodnôt, ich spôsob uvažovania, ich bezprostredné reakcie. A s týmto poznaním sa musí spájať aj zrelý úsudok. A to je to nové: znamená to odosobniť sa a mať schopnosť vziť sa do zmysľania toho druhého človeka, alebo ešte lepšie: do jeho spôsobu konania. Takéto niečo je dôležité, aby sudca, skôr ako si urobí morálny obraz o situácii alebo axiologický, alebo omnoho častejšie retrospektívny úsudok, najprv spoznal, aký ten človek naozaj je. Svätý otec Pavol VI. bol skutočným majstrom, ktorý viedol členov Cirkvi a teda aj sudcov k takejto ľudskej zrelosti:

„...je potrebné, aby tak ako sa Slovo stalo telom a osvojilo si do istej miery určitý spôsob života (...), rovnako je potrebné vziať účasť, bez prihliadania na privilégia alebo nepochopiteľnosti vo vyjadrovaní, na všetkom, čo je spoločným štýlom života, ak je to ľudské a čestné. Zvlášť si máme všímať tých najmenších, ak im chceme načúvať a chápať. Potrebujeme, skôr ako prehovoríme my, vypočuť si hlas, ba srdce tých druhých; usilovať sa ich chápať a nakoľko je to len možné, aj ich rešpektovať a kde je to žiaduce, pomáhať.“⁷

K tomu sa žiada poukázať aj na zriedkavo citovanú časť Príhovoru Pia XII. sudcom Rímskej Roty týkajúcu sa morálnej istoty. Pápež najprv definoval pojem morálnej istoty a potom žiadal jednotu v osobe samého sudcu v tom zmysle, aby sudca nebol rozpoltený medzi svojim osobným presvedčením na jednej strane a na strane druhej presvedčením nadobudnutým za sudcovským stolom,⁸ a potom dodal:

„V každom prípade dôvera, ktorú súdy musia požívať v Božom ľude, si vyžaduje, aby sa predchádzalo v čo najvyššej miere nedorozumeniam medzi úradným postojom sudcov a rozumnými a správne chápanými názormi verejnosti.“⁹

Dovolím si osobitným spôsobom podčiarknuť aspoň jeden aspekt tejto osobnej ľudskej zrelosti, ktorý umožňuje cirkevnému sudcovi poznať a rešpektovať človeka súčasnej doby v súlade s evanjeliovým poslaním byť vo svete, ale nebyť zo sveta. Chcem sa dotknúť tzv. humánnych vedných disciplín, ktoré sú pre cirkevného sudcu jedným z najúčinnějších prostriedkov súčasnosti, ktorý mu umožňuje aplikovať abstraktný a nadčasový kánonický zákon na konkrétny prípad v kontexte okolností života ľudí súčasnej doby, čím ho aj vlastne prehľbuje a obohacuje. Prepojenie medzi kánonickou normatívou a humánymi vednými disciplínami možno dnes považovať za jedno z najobohacujúcejších a najvýznamnejších výsledkov pre cirkevných sudcov, na začiatku sudcov Rímskej Roty, ktorí ako prví a silne zakotvení v poznaní kánonickej právnej tradície vyplávali na „otvorené more“ (často búrlivé a neisté) poznávania moderného človeka. Magistérium rímskeho veľkňaza, hoci aj niekedy upozorňuje na prekračovanie istých hraníc, už oddávna víta bez upodozrievania¹⁰ „pomoc, ktorú poskytujú sudcom humanistické vedné disciplíny a osobitne medicínske a biologické alebo psychologické a psychiatrické.“¹¹

„...sudcovský „úrad lásky a jednoty“ nesmie nikdy znamenať, že ide iba o intelektuálny problém, pre ktorý by osoba ako predmet vašich rozsudkov bola chápaná odtrhnutou od svojej antropologickej a historickej skutočnosti, od jej kultúrnej spätosti s tou alebo inou časťou sveta. Problémy v manželskej cirkevnoprávnej oblasti (...) si z vašej strany vyžadujú (...), aby ste venovali pozornosť vývinu humanistických vied vo svetle kresťanského zjavenia a Magistéria Cirkvi. Uchovajte s úctou to, čo nám zdravá kultúra a učenie uchovávali z minulosti, avšak s rozvahou prijmite rovnako aj to, čo nám súčasnosť prináša ako dobré a správne.“¹²

ODBORNÝ PROFIL SUDCU

Sudca musí v sebe stále pestovať a rozvíjať vlastnosti, ktoré ho robia spôsobilým nielen na to, čo by sa dalo nazvať „robiť spravodlivosť“, ale na ktorého sa obracajú ako k tomu, ktorý „spravodlivosti vdychuje život.“¹³

6. M. F. POMPEDDA, *Il giudice nei tribunali ecclesiastici: norma generale e caso concreto (funzione, competenza professionale, garanzie di indipendenza, giudici laici)*, v: *La giustizia nella Chiesa: fondamento divino e cultura processualistica moderna*, Città del Vaticano 1997, s. 142-143. Porov. F. M. POMPEDDA, *Decisione-sentenza nei processi matrimoniali: del concetto e dei principi per emergere una sentenza ecclesiastica*, v: M. F. POMPEDDA, *Studi di diritto processuale canonico*, Milano 1995, s. 188.

7. PAULUS PP VI, Litt. Enc. *Ecclesiam suam* (6. 8. 1964), III, v: AAS 56 (1964), s. 646-647.

8. K tejto chúlостivej otázke pozri P. FELICI, *Formalitates iuridicae et aestimatio probationum in processu canonico*, v: *Comunicaciones* 9 (1977), s. 178-180.

9. PIUS PP XII, *Allocutio ad Praelatos Auditores ceterosque Officiales et Administros Tribunalis S. Romanae Rotae necnon eiusdem Tribunalis Advocatos et Procuratores* (1. 10. 1942), n. 4, v: AAS 34 (1942), s. 342.

10. Porov. PIUS PP XII, *Allocutio adstantibus Praelatis Auditoribus ceterisque Officialibus et Administris Tribunalis Sacrae Romanae Rotae necnon eiusdem Tribunalis Advocatis et Procuratoribus* (3. 10. 1941), v: AAS 33 (1941), s. 421-426.

11. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices* (10. 2. 1995), n. 5, v: AAS 87 (1995), s. 1015. Rímsky veľkňaz vtedy povedal, okrem iného, toto: „Je dobre známy prínos, ktorý v posledných desaťročiach jurisprudencie Rímskej Roty vypracovala lepšie a dôslednejšie poznanie vnútra človeka, to, čo sa v ňom skrýva a z ktorého ako z určitého centra vychádzajú impulzy pre jeho slobodné a vedomé činy.“

12. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutio ad Romanae Rotae praelatos auditores* (17. 1. 1998), n. 6, v: AAS 90 (1998), s. 784-785.

13. „Homines ad iudicem confugiunt sicut ad quandam iustitiam animatam“ - S. THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae* II-II, q. 60, a. 1.

Poznanie kánonického práva

Z takýchto vlastností na prvom mieste bezpochyby stojí odborná pripravenosť sudcu, čiže jeho kvalitné poznanie kánonickej disciplíny ako podstatnej, tak aj procesnej.¹⁴ Napriek tomu, že voči tomu existuje odpor z dôvodu nedostatku kňazov, ktorým trpia mnohé diecézy, z čoho logicky vyplýva aj nedostatok počtu cirkevných sudcov, čo má vplyv aj na úroveň ich odbornej (ne)pripravenosti, najvyšší zákonodarcariariadil, aby sudcovia mali akademické tituly z kánonického práva: doktorát alebo aspoň licenciát (porov. kán. 1420, § 2 a kán. 1421, § 3). Vždy som tvrdil, že v kontexte súčasnej situácie Cirkvi to bol prejav odvahy, avšak nevyhnutný z hľadiska úlohy cirkevného sudcu. Po vydaní cirkevnej legislatívy sa toto určité napätie prenieslo na Najvyšší tribunál Apoštolskej signatúry, ktorý je kompetentný dávať dišpenzy od akademických titulov *in casibus particularibus*. Dišpenza sa spravidla udeľuje *omnibus perpensis*, berúc do úvahy, že v niektorých prípadoch neudelenie dišpenzy by znamenalo absenciu vysluhovania spravodlivosti, na ktorú majú veriaci právo.

Sudca je povinný rozvíjať a stále aktualizovať svoje znalosti z kánonického práva, inak sa vystavuje nebezpečenstvu, že bude v oblasti súdnictva tým, čo by sa paradoxne dalo vyjadriť výrokom, že je *svetlom, ktoré nesvieti*, alebo klasickým výrokom tomistov: *bojím sa človeka jednej knihy*.¹⁵ Často štúdium alebo lepšie formácia sudcu realizovaná iba na jednej myšlienkovvej škole nech by bola akokoľvek prestížnou alebo praktizovanie, či pridržiavanie sa iba jedného myšlienkového prúdu v jurisprudencii, je vždy určitým druhom krajnosti, ba dokonca by som si to dovolil nazvať určitým typom sektarizmu, ktorý je na mile vzdialený od skutočného bohatstva a hĺbky kánonickej vedy tých, ktorí skôr ako si vyberú určitú líniu výkladu zákona, majú naštudovaný a zväžia pozorne každý poznatok Magistéria, doktríny a jurisprudencie.

„Takéto poznanie predpokladá usilovné vedecké a stále štúdium, ktoré sa neobmedzuje na prípadné variácie vzhľadom na predchádzajúci zákon alebo na stanovenie čiste literárneho a filologického zmyslu zákona. Sudca musí dokázať chápať aj to, čo sa nazýva mens legislatoris a ratio legis. Až takéto poznanie mu umožňuje globálny pohľad na prípad a pochopiť ducha zákona.“¹⁶

14. Už Alexander III. (1159-1181) napomína istého opáta, ktorý bol aj miestnym ordinárom: „Nech sa manželskými kauzami nezaoberá hocikto, ale iba na to určení sudcovia, ktorí vlastnia súdnu moc a ktorým nechýba znalosť kánonických predpisov“ - c. 1, X, *De consanguinitate et affinitate*, IV, 14.

15. Podobne možno hovoriť v prípade cirkevných sudcov o probléme znalosti jazykov, predovšetkým latinčiny. K tejto téme pozri U. NAVARRETE, *Independencia de los jueces eclesiásticos en la interpretación y aplicación del derecho: formación de jurisprudencias matrimoniales locales*, v: *Estudios eclesiásticos* 74 (1999), s. 673-674.

16. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutio ad Praelatos Auditores S. Romanae Rotae* (26. 1. 1984), n. 3, v: AAS 76 (1984), s. 645.

Sloboda a nezávislosť sudcu

Ďalšími vlastnosťami cirkevného sudcu sú aj sloboda a nezávislosť, lebo mu prináleží povinnosť súdiť *ex sua conscientia* (kán. 1608, § 3) a bolo by naozaj neúžitočné snažiť sa obmedzovať či centralizovať toto nariadenie. Ak vnútorná sloboda a vonkajšia nezávislosť sú dva základné predpoklady človeka, ktorý kráča po tejto zemi a posudzuje tento svet, tieto dva predpoklady musí mať aj človek-sudca, pri vykonávaní a prejavovaní sa svojho svedomia pri vykonávaní úlohy ako sudcu. Právny poriadok a osobitne procesný právny poriadok sa usiluje zabezpečiť a napomáhať tejto vnútornej slobode a vonkajšej nezávislosti. Toto je aj dôvodom, prečo kódex nariaďuje sudcovi, aby sa zriekol „*kauzy, na ktorej má záujem z dôvodu pokrvnosti alebo rodinného príbuzenstva (lat. affinitas) v ktoromkoľvek stupni priamej línie a až do štvrtého stupňa bočnej línie alebo z dôvodu poručníctva a opatrovníctva, dôverného spolunažívania, veľkého nepriateľstva alebo dosiahnutia zisku, či vyhnutia sa škode*“ (kán. 1448, § 1).

Iba ten, kto pozná náročnosť úlohy súdiť (lat. *officium iudicandi*), pochopí závažnosť deliktu, ktorého sa dopúšťajú sudcovia, ktorí „hoci sú evidentne kompetentní, ale odmietajú súdiť“ (kán. 1457, § 1), môže správne zhodnotiť starosť právneho poriadku chrániť sudcov od osobného záujmu, od každého osobného záujmu riešiť kauzu tak alebo inak, a to až do takej miery, že mu nariaďuje, aby sa kauzy zriekol. Preto sudca, aby bol verný duchu procesného práva, musí vlastniť vnútornú slobodu a vonkajšiu nezávislosť, a to aj útekom od osobného materiálneho obohatenia sa, ba až po čnosť chudoby. Ide o silné, zákonom stanovené osobné nariadenia a o silný osobný životný postoj, ktorý Cirkev oddávna chránila prísnymi trestnými zákonmi,¹⁷ ktoré obsahuje aj súčasný kódex¹⁸ a iné špeciálne predpisy.¹⁹ Vnútornú slobodu a vonkajšiu nezávislosť sudcu chránia a napomáhajú jej aj tie nariadenia, ktoré kompetentným autoritám pripomínajú, aby sudca dostal za svojmu prácu odmenu primeranú vážnosti a zodpovednosti jeho sudcovského úradu.²⁰ Ba omnoho viac si to vyžaduje samá suverénnosť súdu: iba odstup od materiálneho bohatstva bráni sudcovi v tom, aby vstúpil do procesu svojimi vlastnými záujmami a umožňuje mu súdiť nestranne a s nadhľadom.

17. „Prikazujeme a nariaďujeme, aby sa sudcovia chránili prijímať akékoľvek odmeny od tých, ktorých spory súdia (...), lebo spravodlivé rozsudky sudcovia nemôžu predávať a takéto postoje zavrhuju aj svetské zákony“ - c. 10, X, *de vita et honestate clericorum*, III, 1: Inocent III, 3. 10. 1198; porov. A. STANKIEWICZ, *I doveri del giudice*, v: *Il processo matrimoniale canonico*, Città del Vaticano 1994, s. 317.

18. Napr. kánony 1386 a 1456.

19. Napr. *Pastor bonus*, čl. 133, § 3; *Normae Rotae Romanae*, čl. 43, § 1.

20. „Pripomíname vám a iným klerikom, že ak ste poverení úradom máte právo na odmenu, z ktorej môžete slušne žiť, aby vás nenapadlo rukami siahať po nevhodnom obohacovaní, a aby ste ani pohľadom netúžili po nečestných službách (...)- Comp. III, 3, 1, 1: Inocent III prelátom a kleru Lombardie dňa 3. 10. 1198. Porov. A. STANKIEWICZ, *I doveri del giudice*, v: *Il processo matrimoniale canonico*, Città del Vaticano 1994, s. 318.

Podobne napomáha vnútornej slobode a vonkajšej nezávislosti sudcu aj zvyk byť rezervovaný. Máme na mysli rezervovanosť voči iným sociálnym vzťahom: ak je sudca zavalený mnohými vzťahmi ekonomickej povahy, inými úradnými, sociálnymi, politickými a vôbec akýmkoľvek svetskými vzťahmi a, pokiaľ ide o cirkevného sudcu, inými úlohami pastoračnej, misijnej a apoštolskej povahy, len ťažko si môže zachovať pokoj duše a nestrannosť práve v tom okamihu, keď má vynášať spravodlivosť. Tieto vzťahy a úlohy sa veľmi ľahko stávajú, hoci nevedome a nechtiac, väzbami a vplyvmi, ktoré môžu vo výraznej miere mať dopad aj na jediné kritérium, ktorého sa má sudca držať a ktorým je jeho svedomie alebo dokonca vytvárajú u sudcu nepriaznivé predpoklady, od ktorých ho často môže oslobodiť iba vyššia moc, lebo to už sám nedokáže. Iste, táto rezervovanosť vo vonkajších vzťahoch znamená, že sudca je povolaný v istom zmysle k životu v samote, ktorá je však inej povahy, než tá, o ktorej sa hovorí vždy, keď je pozvaný uplatniť svoj úrad a vyniesť rozsudok:

„Sudcu treba ponechať samého, aby si mohol sformovať svoje osobné presvedčenie bez akýchkoľvek vonkajších vplyvov. Táto samota musí byť úplná a majú ju rešpektovať aj iní členovia kolégiového súdu (senátu) z dôvodov cti samej úlohy sudcu i rešpektu voči jeho osobe. (...) V momente, v ktorom je sudca povolaný dať svoju odpoveď na stanovený predmet sporu, nemôže nikto spolu s ním niesť toto bremeno, lebo je to jeho bremeno, sú to jeho pochybnosti, jeho ťažkosti; nie je prípustné, aby mu v tomto momente pomáhali alebo niečo vysvetľovali dokonca nejaké nezainteresované osoby. Jediným a inštitucionalizovaným miestom pre výmenu názorov (...) je iba zasadanie kolégiového súdu za účelom vynesenia rozsudku (...).“²¹

Primát svedomia sudcu

Ako som už povedal, v úlohe sudcu požíva primát jeho svedomie. Potvrdzujú to všetky nariadenia, ktoré tento primát garantujú a chránia ho. Z toho vyplýva, že formácia sudcu nesmeruje jednoducho k tomu, aby si nadobudol len nejaké konkrétne vlastnosti, ale ide o formáciu celej jeho osoby ako takej, lebo ide o formáciu jeho svedomia. Vo vedomí ťažkostí, ktoré táto téma obnáša pre svoju závažnosť a hĺbku, chcem skôr formou niekoľkých poznámok, nie argumentov, prispieť k prehĺbeniu problematiky.

Na prvom mieste chcem podčiarknuť, že sudca má súdiť *ex sua conscientia* výlučne v oblasti hodnotenia dôkazov zhromaždených v legitímne vedenom procese. Súdny rozsudok sa skladá predovšetkým z časti *in iure* a z časti *in facto*, ako to jasne vyplýva zo známej štruktúry rozsudkov, a ktoré sú logicky medzi sebou prepojené, a sudca môže vyniesť rozsudok potom, ako došiel k morálnej istote na základe oboch častí. To znamená, že svedomie sudcu sa dostáva k slovu a realizuje sa ako v hodnotení nazbieraných dôkazov, tak aj pri výklade právnej normy.

„Pripomínam, že súdny výklad (...) nemá silu zákona a zaväzuje výlučne iba osoby alebo sa týka vecí, pre ktoré bol súdny rozsudok vydaný; to však neznamená, že úloha sudcu je menej dôležitá alebo menej podstatná. Ak činnosť sudcu spočíva v aplikácii zákona na konkrétne skutočnosti čiže v aplikácii abstraktnej vôle zákonodarcu vyjadrenú v zákone na konkrétnu situáciu (...), tu nemožno poprieť, že sprostredkujúca úloha sudcu je veľmi chůlostivou záležitosťou. (...) Abstraktná majestátnosť zákona (...) ostala by iba prázdnu hodnotou, keby nebola realizovaná v konkrétnych skutočnostiach, v ktorých človek jestvuje a vykonáva svoju činnosť (...), keby tento zákon nebol daný do vzťahu k človeku, pre ktorého bol vydaný.“²²

Zákonom stanovený predpis, že sudca musí rozhodovať podľa svedomia, vylučuje dostatočne jasným spôsobom skutočnosť, žeby sa súdny proces mohol zredukovať iba na číro vonkajšiu skutočnosť nezávislú od vnútorného postoja sudcu. Mám na mysli koncepciu, podľa ktorej súdny rozsudok by mal byť určitým druhom sylogizmu: zákon by bol tzv. *praemissa maior* a skutočnosť *praemissa minor* a záver rozsudku (*conclusio*) by bol logickým prepojením oboch premis a bol by vlastne rozhodnutím. Nemýli sa ten, kto takto chápe podstatu a štruktúru súdu. Mýli sa však ten, kto z dôvodov tejto koncepcie podceňuje alebo nedoceňuje osobu sudcu, akoby sudcom mohol byť ktokoľvek z ľudí, kto dokáže v rozsudku z premis logicky vyvodiť záver (*conclusio*). Požiadavka všeobecného a jednotného poznania jurisprudencie vytvárajúceho jeden celok, ako aj požiadavka právnej istoty, nie sú požiadavky, ktoré sa dajú a priori alebo na začiatku predvídať, čo by malo za následok chápanie sudcu ako bezduchého elektronického prístroja. Naopak, požiadavka všeobecného a jednotného poznania jurisprudencie ako celku a právna istota „vyplávajú na povrch“ až na konci súdneho procesu, a tak sú ovocím kolégiového súdu (senátu), presnejšie, v jednote rozhodnutí každého zo sudcov, ktorý vyniesol svoje rozhodnutie na základe svojho svedomia.

Rozsudok vydaný sudcom *ex sua conscientia* nemá za následok, že je to čisto subjektivistické rozhodnutie (porov. kán. 1608, § 2: „*ex actis et probatis*“). Aj tu platí to, čo povedal Svätý otec o celej tradícii Cirkvi v encyklike *Dominum et vivificantem*:

„Svedomie (...) nie je autonómny a výlučným prameňom na základe čoho sa stanovuje to, čo je dobré a čo zlé; naopak, vo svedomí je hlboko vpísaný princíp poslušnosti voči objektívnej norme, na ktorej stojí a ktorá je podmienkou, či sa príkazy a zákazy, ktoré sú základom ľudského konania, s ňou zhodujú...“²³

Preto kedykoľvek sa ukazuje ako potrebné dokázať objektívnosť súdneho rozsudku vyneseneho sudcami *ex conscientia*, stačí si overiť všetky nariadenia a predpisy procesného práva, na základe ktorých sa prejavila a konzekventne na ktorých je postavená morálna istota sudcov: možno si overiť zdôvodnenie

21. D. MOGAVERO, *Il ministero del giudice nel tribunale di prima istanza*, v: *La giustizia nella Chiesa: fondamento divino e cultura processualistica moderna*, Citta del Vaticano 1997, s. 204-205.

22. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutio ad Romanae Rotae Iudices* (23. 1. 1992), v: AAS 84 (1992), s. 142.

23. IOANNES PAULUS PP II, *Litt. Enc. Dominum et vivificantem* (18. 5. 1986), n. 43, v: AAS 78 (1986), s. 859.

rozsudku, ktoré je nutné *sub poena nullitatis* (porov. kán. 1622, 2); zverejnenie rozsudku s možnosťou chrániť záujmy stránky možnosťou žiadať apelačné pokračovanie (porov. kán. 1614); jestvovanie apelačného súdu, ktorý ešte raz preverí kauzy v merite veci (porov. kán. 1628); možnosť predložiť *animadversiones, restrictus* a *responsiones* obhajcom zväzku, stránkami a ich patrónmi v diskusnej fáze procesu atď.

„*Sudca pri vynášaní rozsudku nepodáva svoju vôľu. Jednoducho sudca podáva svoj úsudok o vôli zákona v konkrétnom prípade. Rozsudok teda nie je ničím iným, ako vôľou alebo úmyslom zákona aplikovanom na konkrétny prípad prostredníctvom rozhodnutia sudcu.*“²⁴

Nikdy však nemožno podať apeláciu alebo námietku proti svedomiu sudcu, proti rozdielnosti v rámci jurisprudencie, ktoré vyplývajú z hlbších a vážnejších doktrínálnych rozdielností vo vzťahu k chápaniu manželstva (povaha, nerozlučiteľnosť), obvykle spojených s omylmi antropologickej a ekleziálnej povahy.²⁵

EKLEZIÁLNY PROFIL SUDCU

Existuje, ako uvidíme, aj ďalší profil cirkevného sudcu, ktorým je jeho ekleziálnosť. Úmyselne dávam prednosť pojmu ekleziálnosť pred pojmom spiritualita. Spiritualita totiž je obsiahnutá v pojme ekleziálnosť a je vlastná cirkevnému sudcovi, kým jednoducho spiritualita môže byť vlastná každému sudcovi, aj svetskému.

Potestas sacra

Ekleziálnosť hovorí predovšetkým o ontologickom vzťahu k moci (lat. *potestas*), ktorú sudca prijal, má a vykonáva. Ide o moc, ktorá bola daná Cirkvi a pre Cirkev a je súčasťou jedinej posvätnéj moci (lat. *potestas sacra*). Táto vlastnosť, povedal by som, sa robí viditeľnou v tom, že na vymenovanie cirkevného sudcu sa vyžaduje sviatostná vysviacka, ale je pravdou, že podľa noriem práva môže byť cirkevným sudcom aj laik. Vyhlásenie, že moc, ktorú vykonáva cirkevný sudca, má povahu posvätnéj moci, prináša aj nové a hlbšie chápanie úlohy cirkevného sudcu a oživenie povedomia neoddeliteľnosti (a prečo nie aj silnejší výraz: diskriminácie) medzi vykonávaním sudcovskej služby a vykonávaním pastoračnej služby, čiže medzi úlohou vyučovať a posväcovať (pri zachovaní ontologickej hodnosti a rozdielnosti moci vysviacky, ktorá sa niekedy vyžaduje pri vykonávaní úlohy posväcovania) a úlohy spravovať (lat. *regendi*), ktorá je najčastejšie rozšírená vo forme pastoračnej služby. Ide aj o to, aby cirkevný sudca pociťoval záväzok a vedomie, že je súčasťou Cirkvi a že je to podstatnejšie než jeho úrad v službe spravodlivosti. Snáď nikdy

24. M. F. POMPEDDA, *Decisione-sentenza nei processi matrimoniali: del concetto e dei principi per emettere una sentenza ecclesiastica*, v: M. F. POMPEDDA, *Studi di diritto processuale canonico*, Milano 1995, s. 157-158.

25. Porov. U. NAVARRETE, *Independencia de los jueces eclesiásticos en la interpretación y aplicación del derecho: formación de jurisprudencias matrimoniales locales*, v: *Estudios eclesiásticos* 74 (1999), s. 673-674.

predtým tak ako v súčasnosti pociťujeme nutnosť, ale zároveň to niekto pociťuje ako ťažkosť zdôrazniť živú jednotu medzi Cirkvou, ktorá ohlasuje a evanjelizuje, a Cirkvou, ktorej úlohou je objasniť *status* osôb, ktoré do nej patria.

Invokácia Božieho mena

Syntézou tejto záväznej a dynamickej požiadavky v prípade cirkevného sudcu je predpis, že rozsudky sa vynášajú *post divini Nominis invocationem* (kán. 1609, § 3). Tento predpis, ktorý sa nachádza aj v kán. 1612, § 1, chce povedať, že každá časť rozsudku bola napísaná *post divini Nominis invocationem* a to si vyžaduje, aby diskusii kolégiového súdu (senátu) pred rozhodnutím predchádzala modlitba. V tejto múdrej a tradičnej normatíve možno čítať, v čom spočíva ekleziálnosť sudcu. Chceme poznamenať, že ešte nedávno na nachádzali podobné predpisy v svetenských právnych poriadkoch. Modlitba *in concipiendis sententiis et ferendis*²⁶ je ikonou úlohy cirkevného sudcu. Znamená to predovšetkým invokáciu vnútornej slobody sudcu. „Túto slobodu nám vydobyl Kristus. Stojte teda pevne...“ (Gal 5, 1). Iba v tejto invokácii sa človek môže dovoliť slobody, vnútornej slobody, ktorá je nevyhnutná pre vynesenie spravodlivého rozhodnutia. Iba vlastnými silami, nech by boli akokoľvek vznešené a veľké, táto sloboda nemôže byť dosiahnutá. Preto, aby som použil známe klasické vyjadrenie, vzývanie Pána je najistejšou loďkou pre úsilie človeka oslobodiť sa od vlastného „ja“ v prospech spravodlivosti.

„*Neviem si ani len predstaviť sudcu, ktorý zanedbávajúc túto sebaočistnú úlohu, by sa podujal súdiť v inej klíme a s iba vlastnými vopred vytvorenými názormi, cudzími cirkevnému súdu alebo z púhej záľuby. Je potrebné vytvoriť optimálne podmienky, aby non favor inflectat, non acceptio muneris vel personae corrumpat, ale aby bol rozsudok vyneseny podľa krásneho vyjadrénia oddávna používaného Rímskou Rotou: unice Deum prae oculis habentem*“ (slov. *majúc pred očami jedine samého Boha*).²⁷

Modlitba invokácie Božieho mena znamená aj jednotnosť, ktorá spočíva vo vedomí, že objektívnu pravdu ako cieľ každého súdu a osobitne v matérii trestnoprávnej a v matérii týkajúcej sa stavu osôb možno dosiahnuť iba prostredníctvom obrátenia sa k jednote úsudku. *Pluribus unum* je predovšetkým

26. Porov. c. 1, *de sententia et re iudicata*, II, 14, in VI: „Pretože súd večného sudcu nepovažuje za vinného človeka odsúdeného nespravodlivým sudcom, podľa slov proroka: na súde ho treba ponechať nepotrestaného (Ž 36, 33), sudcovia nech hľadajú konať dobre a múdro spôsobom, aby v procesoch nemal miesto hnev, nenávisť, uprednostňovanie, strach, pomsta alebo očakávanie niečoho, čo naruší spravodlivosť. Sudcovia však nesú v rukách váhy, aby správne zvažovali jednotlivé záväžia, aby vo všetkých ak-tách kauzy hlavne za účelom vynesenia rozsudku, mali pred očami iba samého Boha, napodobňujúc príklad toho, ktorý vstúpil do tabernákula, kde referoval o žiadostiach ľudu Pánovi, aby ich potom rozsúdil podľa jeho nariadení“ - Koncil v Lyone (1245), const. 15.

27. P. FELICI, *Formalitates iuridicae et aestimatio probationum in processu canonico*, v: *Communicationes* 9 (1977), s. 180.

úkonom viery voči pravde, ktorá sa zjavila a nemôže ostať zatemnená všetkým. To znamená, že je dialógom a vzývaním po jednote videnia zodpovedajúcej snahe dosiahnuť jednotu z toho istého prameňa. Naliehavosť vyjadrená v modlitbe *Adsumus* dožadujú sa Svetla a Duchu pravdy („*Esto solus suggestor et effector iudiciorum nostrorum*“; „*qui solus... nomen possides gloriosum*“; „*solius tuae gratiae dono*“) je túžbou po jednote tých, ktorí sú „*in nomine Tuo specialiter congregati*“, aby boli „*in Te unum*“.

Napokon modlitba vzývania Božieho mena je aj vyjadrením nároku, aby sa „*náš súdny rozsudok v ničom nelíšil*“ od Božej pravdy, ktorá všetko múdro spravuje. Iba táto modlitba môže zdôvodniť dôvod takéhoto veľkého nároku a zároveň hlbokú povahu cirkevného procesu a súdu. Vyjadruje, že tu nejde iba o akýsi typ dobrého kompromisu medzi protichodnými názormi urobeného na základe zákona, pred ktorým je každý rovný, ale ide tu o úsilie po zhode s úsudkom samého Boha. Ak by tu nebolo modlitby, bol by to hriech bohorúhania. Ak by tu nebolo prísľubu „*kde sú zhromaždení dvaja alebo traja v mojom mene, tam som ja medzi nimi*“ (Mt 18, 20), bol by to nárok veľmi nebezpečný po stránke morálnej i sociálnej.

Vo vzývaní Božieho mena pramení aj miernosť sudcu, lebo jeho súd má účasť na Božej miernosti: „*Iudices autem debent uti aequitate*“.²⁸ Iba takto môže proces dosiahnuť svoje vnútorné zameranie, ktorým je spása duší ako základný zákon Cirkvi.

„*Cirkevný sudca ako autentický sacerdos iuris v cirkevnej spoločnosti nemôže nebyť vyzvaný aktualizovať opravdivé officium caritatis et unitatis. Je to vaša úloha zaväzujúca ako nikdy, ktorá je zároveň aj vysoko duchovnou úlohou, aby ste sa stali účinnými služobníkmi v osobitnej službe pre každého človeka a o to viac pre každého veriaceho. Vašou špecifickou úlohou je správna aplikácia kánonického zákona, ktorá predpokladá aj milosť pochádzajúcu zo sviatostného života, ako aj úloha napomáhania jednoty v láske. Pretože iný výklad práva v Cirkvi, iný jeho zmysel a iná hodnota by poškodila aj podstatný cieľ Cirkvi samej*“.²⁹

Hľa, tu sú aj nádherné výroky rímskych veľkňazov, ktoré sa stali akoby aforizmami:

„*Čo najviac uniká vo vašom poslaní je kresťanská láska, ktorá robí vznešenejšou a účinnou tú miernosť súdov, ktorá je dôvodom, že rímske právo požíva česť a ktorá sa stala pre vás v sile evanjeliového ducha kňazskou umiernenosťou, ako to nádhorne vyjadril sv. Gregor Veľký*“.³⁰ „*Cirkevný sudca musí mať na zreteli, že požiadavkou spravodlivosti nie je iba rešpektovanie osoby, ale nad spravodlivosťou stojí ešte kánonická miernosť a nad touto ešte láska*“.³¹

Došli sme, nepovedal by som na koniec, ale k určitému vrcholu toho, čo tu bolo povedané o úlohe osoby sudcu v službe spravodlivosti: že je do tejto úlohy osobne vtiahnutý. Chápete, že tu nemám na mysli ten stav ľudského ducha, ktorý hatí rozvážnosť a pokoj v úsudku a nestrannosť. Lebo sú to piliere, na ktorých stojí každé vykonávanie spravodlivosti hodnej tohto mena. Moja štúdia sa viac vzťahovala na službu spravodlivosti ako životného záväzku sudcu, ako primeraný dôvod pre túto službu alebo, ak chcete, ako povolanie. Najvyšší veľkňaz to jasne vyjadril, keď povedal:

„*Keď si chceme vytvoriť obraz sudcu, ktorý v mene Cirkvi stretáva, zaoberá sa a súdi záležitosti veriacich, ktorí sa na neho obrátili s dôverou, musíme si predstaviť obraz Dobrého Pastiera, ktorý sa neunúval hľadať a ujať stratenej ovečky*“.³²

Dobre je známy aj iný, priam mystický výrok: „*Dobrý Pastier aj život dá za svoje ovce*“ (Jn 10, 11). Možno i preto vždy existovali vynikajúci sudcovia nielen v histórii Cirkvi, ale existujú takí aj v súčasnosti. To znamená, odhliadnuc od každého rečnickeho páto-su, ale ako to dokazuje sama skúsenosť, že aj v Cirkvi sa poskytuje spravodlivosť „*absque muneris vel personae acceptatione*“ (slov. „*bez uprednostňovania úloh alebo osôb*“),³³ *nihil iustitiae praeponens* (slov. *neuprednostňovať nič iba spravodlivosť*).³⁴

Autor:

Kardinál Mario F. Pompedita

Z talianskeho originálu preložil:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektorovali:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

prof. ThDr. ICDr. František Dluhoš, PhD.

28. C. 1, C. IV, q. 4.

29. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutione ad Romanae Rotae prelatos auditores* (17. 1. 1998), n. 2, v: AAS 90 (1998), s. 782-783.

30. PAULUS PP VI, *Allocutio ad Praelatos Auditores et Officiales Tribunalis Sacrae Romanae Rotae* (29. 1. 1970), v: AAS 62 (1970), s. 112.

31. JOANNES PAULUS PP II, *Allocuzione ai Membri del Tribunale della Sacra Romana Rota* (17. 2. 1979), n. 2, v: *Insegnamento di Giovanni Paolo II*, II, Città del Vaticano 1979, s. 410.

32. IOANNES PAULUS PP II, *Allocutio ad Romanae Rotae prelatos auditores* (17. 1. 1998), n. 3, v: AAS 90 (1998), s. 783.

33. Porov. R. J. 12, in VI: „*na súdoch nesmie dochádzať i uprednostňovaniu osôb*“.

34. „*Ty však tak postupuj, aby si záľube k niečomu alebo nejakej časnej výhode, nedal prednosť pred spravodlivosťou*“: Alexander III. biskupovi Paríža (c. 1, X, *qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testari*, IV, 18).

BLAHOREČENIE

A SVÄTOREČENIE

ÚVOD

Nároku na svätosť svojich členov sa Cirkev nikdy nemôže zriecť. Je to jej podstatná úloha vychovávať a viesť ľudí do Božieho kráľovstva, čo nie je nič iné, ako vychovávať svätých, lebo do neba vstúpia iba tí, ktorí sa stanú svätými. Zaujímavým fenoménom Cirkvi je kanonizovaná svätosť, na základe ktorej vyznávame, že niektoré osoby boli Cirkvou uznané za sväté a môžeme im vzdávať verejný kult alebo, ako sa hovorí, boli pozdvihnutí k úcte oltára. V nasledujúcich riadkoch sa budeme zaoberať svätosťou nie ako celkom, ale iba kanonizovanou svätosťou čiže beatifikáciou a kanonizáciou.

1. HISTORICKÁ ČASŤ

1.1. Počiatky kultu svätých

Verejný kult svätých vznikol z prirodzenej úcty k zosnulým. Voči zosnulým sa vždy prejavovala určitá úcta. Mnohí kresťania však zomreli mučeníckou smrťou pre vernosť Kristovi, čo sa chápalo nielen ako „krst krvou“, ale aj ako najvyšší prejav lásky voči Bohu. Preto kresťania boli presvedčení, že mučeníci okamžite zaujímajú svoje miesto v Božom kráľovstve, a preto s nemodlili za ich spásu, ale vzývali ich o príhovor u Boha. Neskôr vznikli zoznamy mučeníkov, kde sa zapisovali ich mená, dátum a spôsob mučeníctva a miesto, kde boli pochovaní. Z týchto zoznamov vznikli martyrológia a kalendáre mučeníkov.¹

Po milánskom edikte v roku 313, keď Cirkev dostala slobodu, výročia smrti mučeníkov sa začali sláviť dosť okázalo za hojnej účasti kléru a veriacich. Počas týchto zhromaždení sa čítali *passiones martyrum*, konali sa púte k ich hrobu, ich ostatky sa vystavovali na vzdávanie úcty, stavali sa kostoly, ktoré im boli zasvätené.²

Milánsky edikt priniesol však ešte inú zmenu. Prestalo prenasledovanie kresťanov, a preto sa znížil aj počet mučeníkov. Postupne sa v kalendároch medzi mučeníkmi začali objavovať aj *confessores* (slov. *vyznávači*). Spočiatku išlo o kresťanov, ktorí si veľa vytrpeli pre svoju vieru, ale nezomreli mučeníckou smrťou alebo jednoducho mučenie prežili. Neskôr sa v kalendároch ako vyznávaci objavujú aj osoby, známe svojim prikladným nábožným životom, kajúcim životom alebo oplývali veľkou múdrosťou, autoritou a veriaci ľud si ich veľmi vážil, alebo sa venovali asketickému životu, založili významný kláštor a pod.³

1.2. Prvé kanonizačné procesy

Spočiatku podstatným prvkom pre kult svätých bola iba *povesť svätosti* (lat. *vox populi*) čiže presvedčenie spoločenstva veriacich o svätosti konkrétnej osoby. Neskôr biskupi začali sami putovať k hrobom osôb, ktoré zomreli v povesti svätosti, kde sa čítali úryvky z ich života alebo niekto vyrozprával zázrak, ktorý sa stal na ich príhovor. Postupne biskupi zasiahli do kultu svätých tak, že schválili verejnú úctu tejto osoby a dali súhlas na jeho exhumáciu a prenesenie ostatkov na čestnejšie miesto, ktorým bol obvykle jemu zasvätený kostol.⁴ Takýto postup kanonizácie schválili aj niektoré miestne cirkevné synody.⁵

Za prvú pápežskú kanonizáciu niektorí autori považujú výnos pápeža Jána IX. z 31. 1. 993 počas lateránskej synody, ktorým schválil verejný kult sv. Udalrika. Ale až pápež Alexander III. pápežským

1. Porov. G. LOW, *Canonizzazione (kanonizácia)*, v: *Enciclopedia Cattolica*, tretí zväzok, s. 371.

2. Porov. J. DUDA, *Pojem mučeníctva a heroickej čnosti v procesoch kanonizácie*, v: J. DUDA, *V službe Božieho kráľovstva*, Bratislava 1997, s. 32. E. PIACENTINI, *Concetto teologico-giuridico del martirio (teologicko-právny pojem mučeníctva)*, Roma 1978, s. 105. R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione (manuál ako konať kanonizačné procesy)*, Roma 1991, s. 16.

3. Porov. E. PIACENTINI, *Concetto teologico-giuridico del martirio (teologicko-právny pojem mučeníctva)*, Roma 1978, s. 107. R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione (manuál ako konať kanonizačné procesy)*, Roma 1991, s. 17.

4. Porov. L. HARTLING, *Materiali per la storia del processo di canonizzazione (materiál k histórii kanonizačného procesu)*, v: *Gregorianum* 16 (1936), s. 170. H. MISZTAL, *Doskonali w miłości*, Lublin 1992, s. 76. H. Misztal píše: „V ranom stredoveku prenesenie telesných ostatkov z cintorína do kostola alebo na iné dôstojné miesto malo charakter kanonizácie“ - H. MISZTAL, *Kanonizační právo v zákonodárství Jána Pavla II.*, Olomouc 2001, s. 74-75.

5. Napríklad cirkevná synoda v Mohúči v roku 845 – pozri v J. MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Benátky 1759-1798, štrnásty zväzok, s. 75.

listom *Aeterna et incommutabilis* zo 6. 7. 1171, adresovanom švédskemu kráľovi, rozhodol, že procesy kanonizácie budú rezervované iba pápežovi. Pre celú Cirkev to bolo nariadené Gregorom IX., ktorý vo svojich dekretáliách z roku 1234 promulgovaných bulou *Rex pacificus* uvádza, že „bez pápežského dovoľenia nikto nesmie byť uctievaný ako svätý“.⁶

1.3. Kongregácia pre kauzy svätých a kanonizačné normy

Pápež Sixtus V. bulou *Immensa Aeterni Dei* 22. 1. 1588 ustanovil Kongregáciu obradov a zveril do jej kompetencie nielen cirkevné obrady, ale aj prípady kanonizácie.⁷ Výrazne do kanonizačných procesov zasiahol právnik kardinál Prosper Lambertini (neskorší pápež Benedikt XIV. v rokoch 1740-1758) svojím dielom *De Servorum Dei beatificatione e Beatorum Canonizatione*.⁸ Jeho koncepcia mučeníka, vyznávača i procedúry s istými úpravami sa zachovala do najnovších čias. Pápež Pavol VI. bulou *Regimini Ecclesiae Universae* z 15. 8. 1967 reformoval Rímsku kúriu.⁹ V rámci Kongregácie obradov vytvoril dve sekcie. Sectio prima mala v kompetencii záležitosti obradov (liturgických i neliturgických) a Sectio altera mala v kompetencii kanonizácie. Pápež Pavol VI. bulou *Sacra Rituum Congregatio* 8. 5. 1969 rozdelil Kongregáciu obradov na dve kongregácie: *Sacra Congregatio pro cultu divino* a *Sacra Congregatio pro causis sanctorum*.¹⁰ Podľa tejto legislatívy mala Kongregácia tri úrady: sudcovský úrad, úrad generálneho promotora viery a historický úrad. Krátko predtým apoštolským listom *Sanctitatis clarior* dňa 19. 3. 1969 ustanovil procedúru, podľa ktorej sa riadil proces beatifikácie a kanonizácie.¹¹ Najnovšia reforma rím-

skej kúrie sa uskutočnila bulou *Pastor bonus* Jána Pavla II. z 28. 6. 1988, ktorá však nepriniesla podstatné zmeny.¹² Kanonizačné procesy v súčasnosti sa riadia bulou *Divinus perfectionis Magister*¹³ Jána Pavla II. z 25. 1. 1983, doplnenými o *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in causis Sanctorum* zo 7. 2. 1983,¹⁴ a o *Decretum generale de servorum Dei causis quarum iudicium in praesens apud Sacram Congregationem pendet* zo 7. 2. 1983.¹⁵ Túto normatívu treba doplniť o príslušné normy procesného práva *Kódexu kánonického práva* z roku 1983 a o *Vnútný poriadok Kongregácie* z 21. 3. 1983.¹⁶ Za dnes už klasický komentár k týmto kanonizačným normám sa považuje publikácia, ktorú napísal bývalý podsekretár Kongregácie pre kauzy svätých S. Veraja v roku 1983, ktorý sa aj osobne podieľal na príprave týchto noriem.¹⁷

1.4. Právny inštitút beatifikácie

Právny inštitút beatifikácie (slov. blahorečenia) vznikal postupne. Pri exhumácii a uložení ostatkov osoby, ktorá zomrela v povesti svätosti, na nové a dôstojnejšie miesto sa stalo, že miestny biskup, inokedy diecézna synoda alebo synoda cirkevnej provincie, sa rozhodla udeliť dovoľenie verejne uctievať túto osobu, hoci ešte nebola kanonizovaná. Takýto súhlas síce nebol právne cirkevnou autoritou obmedzený, ale praktizoval sa iba lokálne alebo v niektorej rehoľnej komunite. Toto sa konalo až do 15. storočia a niektorí to považujú už za inštitút beatifikácie, resp. za zárodok budúceho právneho inštitútu beatifikácie. Ale právny inštitút beatifikácie približne taký, ako ho poznáme v súčasnej dobe, začal vznikať až od 15. storočia.¹⁸ Postupne do inštitútu beatifikácie vstúpili pápeži. Pápež Lev X. v roku 1515 aj beatifikáciu vyhlásil za rezervovanú pápežovi.¹⁹ A prvou takouto beatifikáciou, bola beatifikácia sv. Františka Saleského 8. 1. 1662, ktorú slávil pápež v Bazilike sv. Petra v Ríme.²⁰ Od 17. storočia sa beatifikácia pova-

6. Porov. H. MISZTAL, *Drogi rozwoju postepowania kanonizacyjnego*, Čenstochova 1983, s. 191. Zdá sa, že miestni biskupi toto pápežské nariadenie nebrali príliš vážne a pokračovali vo svojich vlastných biskupských kanonizáciách. Napríklad Rodrigo uvádza, že od promulgácie buly *Rex Pacificus* v roku 1234 do založenia Kongregácie kultu, ktorá dostala na starosť kánonizačné procesy, biskupi bez pápežského súhlasu kánonizovali alebo dovolili verejný kult viac ako 600 Božím služobníkom – R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione (Manuál ako konať kánonizačné procesy)*, Roma 1991, s. 19.

7. Porov. *Annuario pontificio* 1994, s. 1726. Sixtus V. (vlastným menom Felice Peretti) pochádzal z okolia Ancony. Pápežom bol v rokoch 1585-1590. Osobne žil prisným františkánskym spôsobom života, avšak pre dôrazne presadzovanie reforiem po Tridentskom koncile si vyslúžil prezývku „železný pápež“ – pozri J. KELLY, *Pápeži dvoch tisícročí*, Bratislava 1994, s. 219-220.

8. Prosper Lambertini sa narodil v Bologni v roku 1675. Mal mimoriadne schopnosti pre právnické myslenie nakoľko bol vyštudovaným právnikom. V rokoch 1708-1727 bol promotorm viery na Kongregácii obradov, kde mal na starosti kanonizačné procesy. V rokoch 1734-1738 publikoval dnes už klasický traktát *De Servorum Dei beatificatione a de Beatorum canonizatione*. V rokoch 1740-1758 bol pápežom ako Benedikt XIV. – pozri J. KELLY, *Pápeži dvoch tisícročí*, Bratislava 1994, s. 240.

9. AAS 59 (1967), s. 885-928.

10. AAS 61 (1969), s. 297-305.

11. AAS 61 (1969), s. 149-153.

12. AAS 80 (1988), s. 841-930.

13. AAS 75 (1983), časť I., s. 349-355.

14. AAS 75 (1983), časť I., s. 349-355. Tieto normy boli vydané Kongregáciou a sú prílohou konštitúcie *Divinus perfectionis Magister*.

15. AAS 75 (1983), časť I., s. 349-355. Podobne aj tento dekrét je prílohou konštitúcie *Divinus perfectionis Magister* a jeho účelom bolo zladíť staré a nové predpisy v kauzách, ktoré už prebiehali na Kongregácii.

16. Vnútný poriadok Kongregácie pre kauzy svätých bol vydaný 21. 3. 1983, ale zdá sa, že nikdy nebol publikovaný v AAS – porov. A. ESSER, *La Congregazione delle Cause dei Santi*, v: *La Curia Romana nella Costituzione apostolica „Pastor bonus“ (studi giuridici XXI)*, Città del Vaticano 1990, s. 310.

17. F. VERAJA, *Commento alla nuova legislazione per le Cause dei Santi (komentár k novej legislatíve Kongregácie pre kauzy svätých)*, Roma 1983.

18. Porov. H. MISZTAL, *Kánonizační právo*, Olomouc 2001, s. 86. R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione*, Roma 1991, s. 23.

19. Porov. F. VERAJA, *Commento alla nuova legislazione per le Cause dei Santi*, Roma 1983, s. 18-19.

20. Porov. R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione*, Roma 1991, s. 23.

žovala za samostatný právny inštitút, po ktorom nemusí nutne nasledovať kanonizácia (svätorečenie), avšak beatifikácia sa považovala za nutnosť, aby niekto mohol byť kanonizovaný. Prosper Lambertini ako generálny promótor viery na Kongregácii obradov predložil pápežovi Klementovi XI. (1700-1721) otázku ohľadom nutnosti beatifikácie pred kanonizáciou, na ktorú pápež odpovedal pozitívne, čím potvrdil prax beatifikácie ako prvého kroku ku kanonizácii.²¹

História pozná tri typy beatifikácii. Prvým typom je formálne blahorečenie, ktoré vykonal pápež po riadnom procese beatifikácie po predbežnom právnom dokázaní mučeníctva alebo heroických čností a zázraku. Problém však bol s tými, ktorým veriaci preukazovali verejný kult blahoslaveného a neprešiel takouto procedúrou. Preto pápež Urban VIII. (1623-1644) dekrétom z 13. 3. 1925 a neskôr bulou *Coelestis Ierusalem* z 5. 7. 1634 vydal nariadenie, že za blahoslavených sa môžu považovať iba tí blahoslavení, ktorých za takých považuje Cirkev (v celej Cirkvi sú za takých považovaní) alebo im bol priznaný verejný kult formálnym dovolením Kongregácie obradov, alebo sa im verejný kult vzdáva od nepamäti (t. j. aspoň už sto rokov).²² Takéto blahorečenie sa nazývalo *beatificatio aequipolens* (slov. rovnocenná beatifikácia). Nebola to síce beatifikácia formálna, ale situácia, ktorej pápež priznal právnu rovnocennosť s formálnou beatifikáciou. Takýto typ beatifikácii, ktoré neboli formálne po náležitom procese beatifikácie, ale iba povolené Kongregáciou, pokračovali aj po bule Urbana VIII. Preto pápež Pius X. dekrétom *Cum agendis* z 11. 11. 1912 ustanovil, že dovolenie verejného kultu (*beatificatio aequipolens*) možno udeliť až po náležitom beatifikačnom procese a po vydaní dekrétu *super martyrio* alebo *super virtutibus*.²³

1.5. V čom je rozdiel medzi svätorečením a blahorečením?

Z teologického hľadiska pri blahorečení nejde o neomylný výrok pápeža, ale o zapísanie osoby do zoznamu blahoslavených a o povolenie verejného kultu. Kým svätorečenie sa už považuje za neomylný výrok pápeža ako učiteľa viery a ide tu nie o povolenie verejného kultu, ale o jeho nariadenie pre celú Cirkev.²⁴ Napr. formula blahorečenia, ktorou

pápež vyhlasuje Božieho sluha za blahoslaveného, znie takto:

„My, prijímajúc želanie nášho brata biskupa (*tu povie meno biskupa, ktorý žiada o beatifikáciu*) a mnohých ďalších bratov v biskupskej službe a iných veriacich, po tom, ako sme dostali vyjadrenie Kongregácie pre kauzy svätých, našou apoštolskou autoritou dovoľujeme, aby sa ctihodný Boží sluha (*tu povie meno kandidáta alebo kandidátky na beatifikáciu*) odteraz nazýval blahoslavený a aby sa mohol sláviť jeho sviatok na miestach a podľa noriem práva, každých rok: (*potom určí deň jeho sviatku*). V mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“²⁵

V súčasnej legislatíve sa beatifikácia od kanonizácie tak prísne neoddeľuje, ale hovorí sa o jednom kanonizačnom procese, hoci sa zachováva aj dnes tradičný postup.

2. MERITÓRNA ČASŤ

2.1. Povešť svätosti

Východiskom pre proces kanonizácie je vždy povesť svätosti. Nie je to nič iné ako presvedčenie prevažnej a nezanedbateľnej časti veriacich miestnej cirkvi o mučeníctve alebo hrdinských čnostiach konkrétnej osoby, ktorá vznikla spontánne, a o zázrakoch, ktoré sa stali na jej prihovor.²⁶ Povešť svätosti je predpokladom pre tzv. *kánonizovanú svätosť* čiže pre blahorečenie a svätorečenie, čo, zjednodušene povedané, zužuje pojem svätosti na mučeníctvo alebo hrdinské čnosti. Avšak pojem svätosti je zložitejším a širším teologickým fenoménom.

O svätosti vieme len to, že je to výlučná vlastnosť Boha. *Vere Sanctus es*, modlí sa kňaz pri sv. omši na začiatku najstaršej (druhej) eucharistickej modlitby. Preto človek môže byť svätým iba natoľko, nakoľko žije s Bohom, resp. nakoľko je Boh prítomný v jeho živote. Vlastne človek je iba obrazom Božej svätosti. Najdokonalejším obrazom Božej svätosti je však Ježiš Kristus, lebo on je vtelený Boh, pravý Boh a pravý človek. Ba on nie je len najvernejším obrazom Božej svätosti, ale zároveň On je svätosť sama. Preto Ježiš Kristus je pre ľudí nevyčerpateľným prameňom i obrazom svätosti.

Svätými nie sú iba tí, ktorí sú blahorečení alebo svätorečení, ale každý človek žijúci v milosti posväcujúcej na tejto zemi, ako aj tie nekanonizované osoby, ktoré sa nachádzajú v Božej sláve. Nie je však ľudsky možné kanonizovať všetkých svätých žijúcich v Božej sláve (preto existuje slávnosť všetkých svätých 1. novembra) a už vôbec nie osoby žijúce

21. Porov. R. RODRIGO, *Manuale per istruire i processi di canonizzazione*, Roma 1991, s. 24. Skutočnosť bola a často aj dnes je taká, že beatifikácia sa považuje za nejaké „menšie svätorečenie“, ale predsa „svätorečenie“. Kompetentné osoby sa uspokojia s blahorečením a preto sa vyvíja málo úsilia na to, aby blahoslavení boli neskôr vyhlásení za svätých.

22. Porov. H. MISZTAL, *Kánonizační právo*, Olomouc 2001, s. 87.

23. AAS 4 (1912), s. 705-707.

24. H. Misztal píše: „Kanonizácia v právnom zmysle sa líši od beatifikácie. Beatifikáciou sa iba povoľuje, avšak nie prikazuje, verejný kult na ohraničenom území nejakého mesta, miesta, krajiny alebo rehole... a dovoľuje iba určité úkony kultu, napr. vlastnú sv. omšu a vlastnú modlitbu liturgie

hodín. Beatifikácia nie je definitívnym pápežským úkonom, lebo aj kanonizácia zavádza prikázaný verejný kult v celej cirkvi“ - porov. H. MISZTAL, *Kánonizační právo*, Olomouc 2001, s. 71.

25. Porov. *Blahorečenie biskupa V. Hopku a Z. Schelingovej v Bratislave 14. 9. 2004* (D. Dian, zost.) SSV Trnava 2003, s. 54. Podčiarknutie je moje, aby som zvýraznil, že naozaj ide o povolenie, nie o nariadenie verejného kultu.

26. Porov. BENEDICTUS PP. XIV, Lib. II, c. 39, num. 7.

ešte na zemi v milosti posväcujúcej. Preto okrem dokazovania mučeníctva alebo hrdinských čností a zázrakov rozhoduje o beatifikácii a kanonizácii aj tzv. vhodnosť konkrétnej osoby blahorečiť alebo svätorečiť v konkrétnom čase. Táto vhodnosť, resp. nevhodnosť blahorečiť alebo svätorečiť určitú osobu nie je ničím iným, ako vyjadrením vôle Svätej stolice voči beatifikácii alebo kanonizácii konkrétnej osoby v určitom čase. Aj keď sa to v oficiálnych dokumentoch Cirkvi (de iure) nikde neuvádza, túto vôľu Svätá stolica prakticky (de facto) vykonáva. Nie však prostredníctvom Kongregácie pre kauzy svätých, ale prostredníctvom Štátneho sekretariátu. V praxi to znamená, že hoci by niektorá osoba spĺňala právnické kritériá mučeníctva alebo heroických čností, ktoré skúma Kongregácia pre kauzy svätých, napriek tomu Štátny sekretariát môže rozhodnúť, že nateraz je nevhodné pristúpiť k úkonu blahorečenia alebo svätorečenia. Konečné rozhodnutie však vždy prináleží pápežovi.

2.2. Mučeníci

Ku kanonizovanej svätosti (k blahorečeniu alebo svätorečeniu) sa najčastejšie postupuje cestou dokazovania mučeníctva. Pojem *mučeník* (lat. *martyr*) je gréckeho pôvodu a pôvodne sa ním označoval svedok, ktorý vydal ústne svedectvo o určitej udalosti. Avšak asi od polovice II. storočia nadobudol nový obsah: označuje sa ním kresťan, ktorý zomrel za vieru v Krista a tak vydal svedectvo viery preliatím vlastnej krvi (lat. *effusio sanguinis*). Pre kánonické dokázanie mučeníctva sa musia v rámci procesu beatifikácie identifikovať štyri konštitučné prvky: prenasledovateľ, mučeník, smrť a jej príčina.

Prenasledovateľom je fyzická osoba alebo dokonca určitý systém, ideológia, ktorá je odlišná od mučeníka. To znamená, že prenasledovateľ a mučeník nemôže byť tá istá osoba. Možno to znie banálne, ale nemohol byť vyhlásený za mučeníka ten, kto by sám sebe spôsobil smrť z náboženských dôvodov (napr. panna, ktorá by sa sama zabila pri obrane svojho panenstva, aby nebola zneuctená). Mučeníkom je osoba, ktorá trpela a zomrela pre Krista. Musí to byť kresťan. Po Druhom vatikánskom koncile sa uznáva, že aj iné kresťanské cirkvi majú dar mučeníctva, ale Katolícka cirkev vyhlasuje za blahoslavených a svätých iba katolíkov, čo je napokon samozrejme. Materiálnym prvkom mučeníctva je smrť mučeníka.

V praxi bývalej Kongregácie obradov a súčasnej Kongregácie pre kauzy svätých sa donedávna dôsledne vyžadovalo preliatie krvi (lat. *effusio sanguinis*), presnejšie fyzická smrť. To znamená, že nebol mučeníkom ten, kto bol na smrť utýraný psychicky, alebo fyzické týranie prežil a umrel neskôr. Za pontifikátu Jána Pavla II. došlo k výraznému posunu chápania mučeníckej smrti: za mučeníkov sa pokladajú nielen tí, ktorí boli materiálne usmrtení pre Krista, ale aj tí, ktorí fyzické a psychické utrpenie prežili a umreli neskôr. Za podstatné sa však pokladá, aby bola dokázaná spojitosť utrpenia a smrti v tom zmysle, že mučeník umrel na následky spôso-

beného utrpenia.²⁷ Formálnym prvkom mučeníctva je príčina smrti, ktorá sa zakladá na známej téze sv. Augustína: *Martyrium non facit poena, sed causa*.²⁸ To znamená, že u prenasledovateľa príčinou jeho konania je explicitne alebo implicitne nenávisť voči viere (lat. *odium fidei*) a u mučeníka láska k Bohu a Cirkvi.²⁹ Nie menej dôležité je, aby konanie prenasledovateľa (*odium fidei*) smerovalo práve proti mučeníkovi, avšak po Druhom vatikánskom koncile aj tu došlo k rozšíreniu tejto tradičnej koncepcie chápania mučeníctva, keď Ján Pavol II. sv. Maximiliána Kolbeho nazval *mučeníkom lásky*, lebo tento svätec nebol určený do bunkra smrti, ale sa sám prihlásil, aby ho tam poslali namiesto iného (beatifikoval ho pápež Pavol VI. v roku 1971 a kanonizoval Ján Pavol II. v roku 1982).³⁰

1.3. Vyznávači

Menej často sa postupuje na dosiahnutie kanonizovanej svätosti cestou dokazovania heroických čností (za 23 rokov pontifikátu Jána Pavla II. vykonal tento pápež 131 obradov blahorečenia, pri ktorých blahorečil 1284 nových blahoslavených, z ktorých bolo 1022 mučeníkov a len 262 vyznávačov; počas 43 kanonizačných obradov toho istého pápeža za ten istý čas, bolo vyhlásených 445 blahoslavených za svätých, z ktorých bolo 400 mučeníkov a len 45 vyznávačov).³¹

Legislatíva kanonizačnej procedúry neposkytuje definíciu vyznávača. Nehovorí ani o tom, ktoré čnosti by mala osoba počas života praktizovať, aby ju bolo

27. Porov. článok, ktorý napísal V. Carcel Ortí v *Osservatore romano* 17. októbra 1998 alebo P. Molinari, *Martire*, v: *Nuovo dizionario di spiritualità*, Cinisello Balsamo 1985. Pozri aj S. SPINSANTI, *Mučeník*, v: S. DE FIORES – T. GOFFI (red.), *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří, 1999, s. 532-542.

28. *Enarrationes in Ps. 34*, v: *Patrologia latina* 36, s. 340.

29. Porov. E. PIACENTINI, *Il martirio nelle Cause dei Santi*, Libreria editrice vaticana, s. 23.

30. Kanonizácia sv. Maximiliána Kolbeho si zasluhuje hlbšiu analýzu. Podľa definície mučeníka od pápeža Benedikta XIV. prenasledovateľ musí určiť aj spôsob smrti mučeníka. Je isté, že sv. Maximilián Kolbe nebol esesákmi v Osvienčime vybraný do bunkra smrti, ale sám sa tam prihlásil. Bola to teda Božia vôľa, aby umrel ako mučeník? Keby sa nebol sám ponúkol na smrť, možno by prežil ako ten, ktorého nahradil: otec rodiny Gajowniczek. Postulátor v tomto prípade postavil dokazovanie mučeníctva na dvoch pilieroch: prvým bola skutočnosť, že prenasledovateľom neboli len konkrétne osoby, ale nacizmus ako celok, ako systém. Dozorca Fritz vystupoval mimoriadne nepriateľsky voči veriacim a zvlášť voči kňazom. Druhým pilierom dokazovania bolo to, že postulátor dokázal, že dozorca Fritz prijal ponuku sv. Maximiliána Kolbeho len preto, že bol katolíckym kňazom. Najprv sa ho spýtal, kým je. Keď mu povedal, že katolíckym kňazom, súhlasil s jeho nástupom do bunkra smrti. Z toho vyplýva, že v istom slova zmysle bola božia vôľa, hoci sa prejavila trochu implicitne a nie priamo, aby sv. Maximilián Kolbe umrel v bunkri smrti ako mučeník – porov. J. LISOWSKI, *Koncepcja menzeństwa w praktyce Kongregacji spraw kanonizacyjnych*, Wrocław-Rzym 1992, s. 71-75.

31. Porov. príhovor arcibiskupa Edwarda Nowaka dňa 6. novembra 2001 na úvod študijného roka 2001/2002 (štúdium dáva Kongregácia pre kauzy svätých).

možné za vyznávača pokladať. A nič nehovorí ani o tom, čo znamená praktizovanie čností v heroickom stupni. V tejto oblasti sa prax opierala o učenie teológov. Až do súčasnej doby sa považuje za primeranú definíciu čnosti vypracovaná právnikom Prosperom Lambertinim, ktorý prevzal učenie sv. Tomáša Akvinského a spracoval ho v kánonickej reči. Základnými sú teologické čnosti (viera, nádej a láska), potom nasledujú morálne čnosti (múdrosť, spravodlivosť, miernosť, statočnosť) a od oboch môžu byť odvodené ešte iné čnosti.³² Niektorí cirkevní otcovia učili - a Prosper Lambertini sa do istej miery s tým stotožnil -, že „čnosti sú medzi sebou spojené“ a kto teda vlastní jednu, vlastní aj ostatné. Podľa tejto tézy by potom však stačilo dokázať jednu čnosť a ostatné by sa mohli prezúmať. V súčasnej kánonizačnej procedúre to však nestačí, ale sa vyžaduje dokazovanie praktizovania všetkých čností teologických i morálnych, hoci niektorá konkrétna čnosť u konkrétnej osoby môže mimoriadnym spôsobom vystupovať do popredia, pretože všetky čnosti človek nepraktizuje v rovnakom stupni. Dôležitá je definícia heroickej čnosti od Prospera Lambertiniho: musí byť praktizovaná *expedite* (ochotne), *prompte* (ihneď), *delectabiliter* (radostne) *et supra humanum modum* (heroicky, priam nadľudsky).³³ Táto definícia bola v istom zmysle pápežmi upresňovaná. Napr. Pius XI. (1921-1939) zdôrazňoval, že svätosť nespočíva vo výnimočných skutkoch, ale vo výnimočnom spôsobe vykonávania bežných každodenných skutkov.³⁴ Pius XII. (1939-1957) zase zdôrazňoval v rámci svätosti úlohu čnosti lásky.³⁵ Ján Pavol II. zase zdôrazňuje čnosť vzorného plnenia si svojich stavovských povinností.³⁶ Aj v budúcnosti možno predpokladať zdôrazňovanie určitých čností, pretože doba sa mení a každá doba overuje svätosť človeka v konkrétnych čnostiach.

2.4. Zázraky

Zázraky boli vždy súčasťou kánonizácie. V procesoch kánonizácie sa zázraky chápu ako potvrdenie nebies o svätosti konkrétnej osoby. Zbierky zázrakov (mnohé z nich však boli zázračnými legendami) boli v stredoveku veľmi obľúbené a rozšírené. Zázrak je však teologickým fenoménom, preto je v súčasnosti Cirkev veľmi opatrná a udalosti aspirujúce na zázrak (lat. *asserta miracula*) dôsledne skúma. Z odborného hľadiska, napr. medicíny, ide skôr o konštatovanie,

že určitý skutok alebo jav nedokáže vysvetliť. Pri beatifikácii alebo kánonizácii sa zázraky skúmajú osobitným procesom,³⁷ pričom sa rozlišuje *miraculum quoad substantiam* (zázrak absolútne presahujúci možnosti prírody) a *miraculum quoad modum* (presahujúci možnosti prírody, avšak len svojím spôsobom ako napr. okamžité uzdravenie).

Za čias Benedikta XIV. sa na blahorečenie vyžadovali dva zázraky dokázané procesom (dôkazy museli byť postavené na svedkoch „de visu“, ktorí ich videli a zažili, nielen „de auditu“ teda, že sa o nich do počuli od iných). Na svätorečenie sa museli dokázať ďalšie dva zázraky, ktoré sa stali až po vyhlásení za blahoslaveného. Kódex kánonického práva z roku 1917 pripúšťal možnosť pápežského dišpenzu od zázraku v prípade dokázaného mučeníctva (kauzy *super martyrio*) a v prípade *rovnocennej beatifikácie* (lat. *beatificatio aequipolens*) trvajúcej od nepamäti.³⁸ Na blahorečenie vyznávačov (kauzy *super virtutibus*) sa vyžadovali dva zázraky v prípade, ak boli čnosti dokázané očitými svedkami alebo až štyri zázraky, ak boli čnosti dokázané len na základe svedkov z počutia (lat. *de auditu*) alebo na základe dokumentov.³⁹ Pre svätorečenie sa vyžadovali dva zázraky, ktoré sa stali po vyhlásení za blahoslaveného.⁴⁰ V prípade dokázaného mučeníctva podľa súčasnej legislatívy môže Svätý otec udeliť dišpenz od zázraku. V prípade dokázaných heroických čností sa vyžaduje aspoň jeden zázrak na beatifikáciu a ďalší, ktorý sa stal po beatifikácii, sa vyžaduje pre kánonizáciu,⁴¹ hoci sa súčasná legislatíva vyhýba hovoriť o počte zázrakov.

2.5. Dekréty Urbana VIII.

Dekrétom Urbana VIII.⁴² treba venovať náležitú pozornosť, lebo sú dodnes dôležitou súčasťou procedúry beatifikácie a kánonizácie z hľadiska praktizovania úcty ku kandidátom na blahorečenie a svätorečenie. Do jeho pontifikátu dochádzalo často k beatifikácii a ku kánonizácii prostredníctvom kultu k osobe, ktorá umrela v povesti svätosti. Jednoducho zo súkromného kultu sa postupne stával verejný kult, ktorý už znamenal faktickú beatifikáciu. Bola to dovtedy riadne praktizovaná cesta k beatifikácii a ku kánonizácii (lat. *via cultus*). Ak kult nejestvoval, len ťažko sa mohol niekto stať blahoslaveným alebo

32. Za prvý zoznam čností v kánonizačnom procese sa pokladá zoznam, ktorý napísal právnik František z Pavie v rámci procesu sv. Bonaventúru, ktorý bol kánonizovaný v roku 1482 - porov. H. MISZTAL, *Komentarz do Konstytucji Apostolskiej Divinus perfectionis Magister*, Lublin 1987, s. 48.

33. Porov. J. DUDA, *Pojem mučeníctva a heroickej čnosti v procesoch kánonizácie*, v J. DUDA, *V službe Božieho kráľovstva*, Bratislava 1997, s. 39-50.

34. Porov. H. MISZTAL, *Kánonizačné právo*, Olomouc 2001, s. 63.

35. Porov. PIUS PP. XII, *Allocutio* (20. 2. 1946), v: AAS 38 (1946), s. 149.

36. Porov. napr. kán. 271, § 2, bod 1 CIC 1983.

37. CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Novae leges pro Causis Sanctorum A.D. 1983 promulgatae*, Città del Vaticano 1995, s. 28, bod 32.

38. K téme *rovnocennej beatifikácie* (lat. *beatificatio aequipolens*) pozri vyššie *Právny inštitút beatifikácie*. K tu spomínanému tvrdeniu pozri kánony 2116 a 2134 Kódexu kánonického práva z roku 1917.

39. *Kódex kánonického práva z roku 1917*, kán. 2117.

40. *Kódex kánonického práva z roku 1917*, kán. 2138.

41. CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Novae leges pro Causis Sanctorum A.D. 1983 promulgatae*, Città del Vaticano 1995, s. 28, bod 32.

42. Urban VIII., vlastným menom Mateo Barberini, pôvodom Riman a vyštudovaný právnik, bol pápežom v rokoch 1623-1644 - porov. J. KELLY, *Pápeži dvoch tisícročí*, Bratislava 1994, s. 226-227.

svätým (lat. *via non cultus*). Ale občas a mimoriadne sa to stávalo. Pápež Urban VIII. to úplne otočil: *via non cultus* sa stala riadnou cestou k beatifikácii a *via cultus* mimoriadnou cestou.

Dňa 13. 3. 1625 vydala Kongregácia inkvizície dekrét, v ktorom zakazovala preukazovať verejný kult osobám, ktoré neboli ešte beatifikované alebo kanonizované. Nasledovala encyklika Urbana VIII. *De processibus rite conficiendis* v roku 1631 a napokon bula *Caelestis Hierusalem cives* toho istého pápeža v roku 1634.

Bula z roku 1634 bola radikálnym zásahom do verejného kultu preukazovaným osobám, ktoré neboli beatifikované alebo kanonizované, lebo zavádzal proces dokazovania v rámci procesu kanonizácie, že kandidátovi na blahorečenie alebo svätorečenie sa nevzdáva verejný kult svätosti.⁴³ Avšak povolil päť výnimiek verejnej úcty k nebeatifikovaným osobám: 1. Ak ich verejný kult existoval od nepamäti (aspoň sto rokov); 2. Ak s ich verejným kultom sa celkove v Cirkvi súhlasilo (lat. *per communem Ecclesiae consensum*); 3. Ak ich kult vyplýval zo spisov cirkevných otcov alebo svätých spisovateľov; 4. Ak ich verejný kult bol tolerovaný Svätou stolicou; 5. Ak ich verejný kult bol tolerovaný miestnym ordinárom.

V súčasnej kanonizačnej legislatíve sa už proces na dokázanie absencie verejného kultu nevyžaduje tak prísne, ale postačuje vyhlásenie diecézneho biskupa o zachovaní dekrétov Urbana VIII.⁴⁴ Toto nám však umožňuje preskúmať, čo sa v súčasnosti považuje za súkromný kult a čo za verejný kult voči osobám ešte nepovýšeným k úcte oltára. Nemôžeme tu vstúpiť do hlbšej analýzy. Preto sa obmedzíme na konštatovanie, že v súčasnosti sa už nepovažuje na porušenie dekrétov Urbana VIII, ak postulátor šíri alebo sa stará, aby sa šírili súkromný kult k osobám, ktoré umreli v povesti svätosti: nepovažuje sa za verejný kult, ak sa Boží služobník pochová pod oltárom v kostole (napr. pri bočnom oltári; avšak na tomto oltári sa nesmie slúžiť sv. omša!),⁴⁵ klásť kvetiny na jeho hrob, zapáliť sviece na jeho hrobe, umiestniť pri jeho hrobe jeho fotografiu s modlitbou za blahorečenie, krátky životopis s uvedením úloh, ktoré zastával; šíriť knihy, články, publikácie o jeho živote a čnostiach⁴⁶ (nezabudnúť na *imprimatur* miestneho ordinára, aby to bolo v súlade s predpismi práva, ak ide o modlitby na blahorečenie), konať konferencie a diskusne fóra o jeho živote a diele, zriadiť pamätnú izbu a podobne. Ba mnohí zastávajú názor, že konať

takéto veci je dokonca potrebné a žiaduce.⁴⁷ Zakazuje sa však predstavovať Božieho služobníka ako už blahoslaveného alebo svätého (so svätožiarou, umiestnenie jeho sochy na oltári medzi svätcami, vkladať jeho meno do litánií a podobne.

3. PROCESNÁ ČASŤ

3.1. Diecézne skúmanie

Aj keď sa niektorí autori, ba dokonca oficiálne štruktúry Cirkvi bránia⁴⁸ nazvať beatifikáciu alebo kanonizáciu procesom a uprednostňujú názov *inquisitio dioecisana* (slov. diecézne skúmanie), predsa treba povedať, že ide o celý rad po sebe nasledujúcich právnych úkonov, ktoré obsahujú mnohé typické prvky cirkevného procesného sporového práva.⁴⁹

Diecézne skúmanie začína u toho, kto má záujem na kanonizačnom procese konkrétnej osoby. Ten, kto má záujem a znáša ťarchu nákladov potrebných pre proces, sa nazýva *aktorom*.⁵⁰ Môže to byť fyzická osoba, ale je lepšie, ak je to osoba právnická (napr. diecéza, rehoľa a pod.). Aktor však môže konať jedine prostredníctvom postulátora, ktorého ustanovuje aktor a schvaľuje diecézny biskup (*Normae*, 1,b). Proces môže začať na území diecézy, kde kandidát umrel (*Normae*, 5a). V prípade, že má záujem na kanonizačnom procese niekto iný, potrebuje na to súhlas Kongregácie pre kauzy svätých (*Normae*, 5a). Normálne má začať proces najskôr po piatich rokoch od smrti kandidáta a najneskôr do 30 rokov. Ak sa to nestane v tomto časovom rozpätí, musí sa to zdôvodniť Kongregácii (*Normae* 9a,b). Postulátor predloží žiadosť o blahorečenie kompetentnému diecéznemu biskupovi, ktorý si vyžiada stanovisko ostatných biskupov a *nihil obstat* Kongregácie pre kauzy svätých. Potom ustanoví svojho delegáta, notára a promotora spravodlivosti a proces sa môže začať. Dôkazy predkladá postulátor delegátovi biskupa, ktorý všetko starostlivo archivuje a zaznamenáva, vypočúva svedkov a zbiera dokumenty. K tomu pomáha ešte komisia historikov a komisia teológov, prípadne aj komisia lekárov, ak je to potrebné. Postulátor sa musí

43. K dekrétom Urbana VIII. pozri napr. F. VERAJA, *La beatificazione, storia, problemi, perspective*, Roma 1983, s. 79. Dobro ho ich vysvetľuje aj H. MISZTAL, *Kanonizační právo*, Olomouc 2001, s. 127-130.

44. „Episcopus adiungat declarationem de observantia decretorum Urbani VIII super non cultus“ - JOANNES PAULUS PP. II, Const. Ap. *Divinus perfectionis Magister*, pars I, 2,6.

45. Porov. *Kódex kánonického práva z roku 1983*, kán. 1239, § 2.

46. Sú to všetko veci, ktoré sa konajú aj iným zosnulým. Prečo by Boží služobník mal byť ukrátený o to, čo je dovolené robiť iným významným osobnostiam?

47. H. Misztal píše: „Nechápeme obavy niektorých postulátorov, ktorí sa boja zverejniť „dôkazy“ o čnostiach alebo o mučeníctve Božieho sluhu pre vedecké a bádateľské účely. Toto zverejnenie môže prispieť k tomu, aby došlo k lepšiemu vyjasneniu niektorých skutočností. Tu by nemali mať miesto nejaké tajnosti s výnimkou toho, čo si Apoštolská Stolica vyhradí“ - H. MISZTAL, *Kanonizační právo*, Olomouc 2001, s. 106.

48. Osobne som to zažil pri istej diskusii na Kongregácii pre kauzy svätých. Aj názov tomu napovedá: *inquisitio dioecisana* (diecézne skúmanie, vyhľadávanie). Iní pracovníci Kongregácie pre kauzy svätých sa nebránia názvu proces a slobodne ho používajú. Porov. napr. A. ESSER, *La Congregazione delle Cause dei Santi; il nuovo ordinamento della procedura*, v: *La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor bonus (studi giuridici XXI)*, Città del Vaticano 1990, s. 309-329.

49. O sporovom kánonickom procesnom práve pozri napr. M. ARROBA, *Il Diritto processuale canonico*, Roma 1992.

50. SACRA CONGREGATIO PRO CAUSIS SANCTORUM, *Normae servandae in Inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum*, 1a.

rozhodnúť, či pôjde cestou dokazovania mučeníctva (*super martyrio*), alebo cestou dokazovania heroických čností (*super virtutibus*). Promótor spravodlivosti dohliada na dodržiavanie zákonnosti v procese a musí byť pozývaný ku každému dôkazu, ktorý prehodnocuje (napr. musí sa pozývať na vypočúvania svedkov). Proces dokazovania zázraku sa vedie nezávisle od procesu o mučeníctve alebo hrdinských čnostiach. V procese najviac zavážia svedkovia *de visu* (očiti svedkovia), ale aj svedkovia, ktorí to počuli od tých, čo to videli. Po ukončení procesu je potrebné zozbierané materiály preložiť do jazyka užívaného kongregáciou a v dvoch exemplároch ich zapečatené so sprievodnými listami diecézneho biskupa, promotóra spravodlivosti a overené notárom dopraviť na Kongregáciu pre kauzy svätých.

3.2. Procedúra na Kongregácii pre kauzy svätých

Pod vedením podsekrétára Kongregácie pre kauzy svätých vykonávajú kompetentní pracovníci skúmanie, či diecézna fáza procesu bola urobená správne. Ak nájdú nedostatky, vyžadujú si doplňujúce diecézne skúmanie (lat. *Inquisitio diocesana suppletiva*). Následne sa kauza postúpi na riadny kongres kongregácie, ktorý rozhodne o pridelení relátora zo skupiny relátorov kongregácie.⁵¹ Postulátor najneskôr v tejto fáze vymenuje relátorovi pomocníka, s ktorým bude relátor spolupracovať pri vypracovaní tzv. *Positio*, hoci ním môže byť i sám postulátor. *Positio* pozostáva z dvoch častí. Prvou je *Informácia* o postupovaní kauzy a druhou je *Summarium testium et documentorum*. Počas tejto fázy sa riešia aj všetky nedostatky a nejasnosti aj v merite mučeníctva, hrdinských čností alebo zázraku. Napokon *Positio* sa postúpi na riadny kongres kongregácie, ktorý spis prideli 9 teológom, ktorým predsedá promotör viery. Ich úlohou je vypracovať odborný posudok a dať odpoveď na otázku ohľadom mučeníctva, hrdinských čností alebo zázraku. Odpovede sú iba tri: *affirmative* (bolo to dokázané), *negative* (nebolo to dokázané), *suspensive* (zastavené s požiadavkou doplniť dôkazy). Ak dve tretiny z 9 teológov dajú stanovisko *affirmative*, kauza postupuje na posúdenie kardinálom a biskupom, ktorí dajú definitívne odporúčanie Svätému otcovi, ktorý definitívne o veci rozhodne.⁵²

ZÁVER

Proces beatifikácie a kanonizácie bol načrtnutý iba v základných rysoch. V praxi je to omnoho zložitejšie a ťažšie. Sú to procesy spravidla zdĺhavé, náročné na dokazovanie. Verím, že aj tieto základné a schematické údaje pomôžu veriacim zorientovať sa v zložitých a náročných kanonizačných procesoch.

Bibliografia:

Pramene: *Annuario pontificio, Città del Vaticano* 1994. *CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, Novae leges pro Causis Sanctorum A. D. 1983 promulgatae, Città del Vaticano* 1995. *CONGRÉGATION DES CAUSES DES SAINTS, Nouvelle lois pour les Causes des Saints promulguées en 1983, Città del Vaticano* 1997. *JOANNES PAULUS PP. II, Const. Ap. Pastor bonus, v: AAS 80 (1988) 841-930. JOANNES PAULUS PP. II, Const. Ap. Divinus perfectionis magister, v: AAS 75 (1983). Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie, Bratislava* 1997. *MANSI, J., Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, Venetiis 1759-1798. PAULUS PP. VI, Const. Ap. Regimini Ecclesiae Universae, v: AAS 59 (1967). PAULUS PP. VI, Const. Ap. Sacra Rituum Congregatio, v: AAS 61 (1969). PAULUS PP. VI, Litt. Ap. Sanctitatis Clarior, v: AAS 61 (1969). PIUS PP. X, Const. Ap. Cum agendis, v: AAS 4 (1912). PIUS PP. XII, Allocutio, v: AAS 38 (1946).*

Literatúra: *ARROBA, M., Diritto processuale canonico, Roma* 1992. *Blahorečenie biskupa V. Hopku a Z. Schelingovej v Bratislave* 14. 9. 2003 (D. DIAN, zost.), Trnava 2003. *DUDA, J., Pojem mučeníctva a heroickej čnosti v procesoch kanonizácie, v: DUDA, J., V službe Božieho kráľovstva, Bratislava* 1997. *ESSER, A., La Congregazione delle Cause dei Santi; il nuovo ordinamento della procedura, v: La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor bonus (studi giuridici XXI), Città del Vaticano* 1990. *HARTLING, L., Materiali per la storia del processo di canonizzazione, v: Gregorianum* 16 (1936). *KELLY, J., Pápeži dvoch tisícročí, Bratislava* 1993. *LISOWSKI, J., Koncepcja menzeństwa w praktyce Kongregacji spraw kanonizacyjnych, Wroclaw-Rzym* 1992. *LOW, G., Canonizzazione, v: Enciclopedia Cattolica, 12 zväzkov, Roma* 1952. *MISZTAL, H., Doskonali v milosći, Lublin* 1992. *MISZTAL, H., Kanonizační právo, Olomouc* 2001. *MISZTAL, H., Drogi rozwoju postępowania kanonizacyjnego, Cestochowa* 1983. *MOLINARI, Martire, v: Nuovo dizionario di spiritualità, Cinisello Balsamo* 1985. *PIACENTINI, E., Concetto teologico-giuridico del martirio, Roma* 1978. *RODRIGO, R., Manuale per istruire i processi di canonizzazione, Roma* 1991. *SPINSANTI, S., Mučeník, v: Slovník spirituality (S. DE FIORES - T. GOFFI, zost.), Kostelní Vydří* 1999. *VERAJA, F., Commento alla nuova legislazione per le Cause dei Santi, Roma* 1983.

Autor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektorovali:

ICLic. František Šútor (Nitra)

HEDr. Peter Olexák (Spišská Kapitula)

51. Poriadok Kongregácie pre kauzy svätých predpokladá 9 relátorov pod vedením generálneho relátora. V skutočnosti ich je 7 – porov. A. ESSER, *La Congregazione delle Cause dei Santi; il nuovo ordinamento della procedura, v: La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor bonus (studi giuridici XXI), Città del Vaticano* 1990, s. 316.

52. K procedúre na Kongregácii pre kauzy svätých podrobnejšie pozri A. ESSER, *La Congregazione delle Cause dei Santi; il nuovo ordinamento della procedura, v: La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor bonus (studi giuridici XXI), Città del Vaticano* 1990, s. 309-329.

KONFERENCIA BISKUPOV VO VZŤAHU CIRKVI S MODERNÝM ŠTÁTOM

Náčrt problematiky

Existuje veľké množstvo teologickej a právnicko-kánonickej literatúry o povahe a úlohách konferencií biskupov,¹ ktorá bola publikovaná predovšetkým po napísaní *instrumentum laboris* Kongregácie pre biskupov a poslanej jednotlivým konferenciám biskupov v januári 1988.² Preto sa mi zdá, že nie je po-

1. Už z pokoncilovej doby pozri W. AYMANS, *Das synodale Element*, v: *Der Kirchenfassung* (Munschener Theologische Studien, Kanonistische Abteilung 30), München 1970; W. AYMANS, *Wessensverständnis und Zuständigkeiten der Bischofskonferenz im Codex Iuris Canonici von 1983*, v: AKKR 152 (1983), s. 46-61; G. FELICIANI, *Le Conferenze Episcopali*, Bologna 1974; J. MANZANARES, *La Conferencias episcopales hoy. Figuración jurídica y fundamentos doctrinales*, v: *Revista Española de Derecho Canonico* 25 (1969), s. 325-372; W. BERTRAMS, *De capacitate iuridica Conferentiae episcoporum*, v: *Ius Populi Dei. Miscellanea in honorem Raymundi Bidagor*, II, Roma 1972, s. 73-93; *Las Conferencias episcopales hoy; Actas del Simposio de Salamanca 1-3 mayo de 1975* (Bibliotheca Salamanticensis, Estudios 16), Salamanca 1977; J. I. ARRIETA, *Instrumentos supradiocesanos para el gobierno de la Iglesia particular*, v: *Ius Ecclesiae* (1984), s. 607-643; pozri aj SINODO DEI VESCOVI, *Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi. Relatio finalis*, Città del Vaticano 1995, zvlášť s. 16. Po apoštolskom liste *Apostolos suos* z 21. mája 1998 (AAS 90, 1998, s. 641-658) pozri napríklad A. ANTÓN, *La lettera apostolica Apostolos suos di Giovanni Paolo II*, v: *La Civiltà Cattolica* 150 (1999), I, s. 119-132.
2. CONGREGAZIONE DEI VESCOVI, *Instrumentum laboris Status theologicus et iuridicus Conferentiarum Episcopaliū*, genaino 1988, v: *Il Regno Documenti* 33 (1988), s. 390 a nasledujúce. Porov. *Naturaleza y futuro de las Conferencias episcopales. Actas del Coloquio Internacional de Salamanca 3-8 enero 1988* (ed. H. LEGRAND - J. MANZANARES - A. GARCÍA Y GARCÍA), Salamanca 1988; *Die Bischofskonferenz. Theologischer und juristischer Status*, Hrsg. H. MULLER - H. POTTMEYER, Düsseldorf 1989; *Episcopal Conferences. Historical, Canonical and Theological Studies*, ed. T. J. REERE, Washington DC 1989; J. A. ARRIETA, *Conferenze episcopali e vincolo di comunione*, v: *Ius Ecclesiae* 1 (1989), s. 3-22; W. AYMANS, *Kirchenrechtliche Beiträge zur Ekklesiologie* (Kanonistische Studien und Texte 42), Berlin 1995; C. DE DIEGO-LORA, *La potestad de régimen de las conferencias episcopales en el Codex de 1983*, v: *Ius Ecclesiae* 1 (1989), s. 47-67; P. ERDO, *Neue Entwicklungen im ungarischen Partikularkirchenrecht*, v: AKKR 162 (1993), s. 451-468; J. FORNÉS, *Naturaleza sinodal de los concilios partilulares y de las conferencias episcopales*, v: *La Synodalité. La participation au gouvernement dans l'Église. Actes du VIIe congrés international de Droit canonique. Paris, Unesco 21-28 septembre 1990* (=AC, Hors série volume I), Paris 1992, s. 305-348; C. J. ERRÁZURIZ, *Intorno alla competenza magisteriale delle Conferenze episcopali: osservazioni preliminari*, v: *La Synodalité*, I, s. 401-408; J. L. GUTIÉRRES, *La conferencia episcopal como organo supradiocesano nella struttura ecclesiastica*, v: *Ius Ecclesiae* 1 (1989), s. 69-91; J. L. GUTIÉRRES, *L'attività normativa delle Conferenze episcopali*, v: *Ius in vita et in missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalis Iuris Canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici diebus 19-24 aprilis 1993 in Civitate Vaticana celebrati*, Città del Vaticano 1994, s. 605-624; G. GHIR-

trebné znovu o tejto základnej problematike písať na tomto mieste. Táto literatúra však tvorí pozadie mojej štúdie, ktorá nie je o teologickej povahe a úlohách konferencií biskupov vo vnútri Cirkvi, ale je zameraná na menej naštudovanú problematiku³ čiže na úlohy konferencií biskupov v rámci vzťahu Katolíckej cirkvi s modernými štátmi. Upriamim som svoju pozornosť nielen na problematiku právnej reprezentácie, ale aj na účinky, ktoré so sebou táto sociálna reprezentácia pre konferencie biskupov aj prináša. Iste, zaoberajúc sa týmito otázkami, nemôžeme nemať na zreteli ako evidentný predpoklad náuku o úlohách konferencií biskupov v rámci Cirkvi, lebo úlohy, ktoré majú konferencie biskupov smerom „ad extra“ sú konzekvenciou, ktoré majú vo vnútri Cirkvi.

Historický exkurz: úloha zoskupení biskupov vo vzťahu k štátom v európskej histórii

Je všeobecne známe, že zoskupenia biskupov odpradáva zohrávali významnú úlohu vo vzťahoch s európskymi štátmi. Medzi dôvodmi, že miestni biskupi sa začali pravidelne stretávať, je aj skutočnosť, aby sa biskupi dokázali presadiť voči štátu.⁴ Spomedzi úloh, ktoré figurujú na stretnutiach biskupov už pred rokom 1903, bola aj osobitná úloha presadiť (alebo vylepšiť) slobodu Cirkvi v rámci štátu, ale aj brániť časné dobrá Cirkvi a vyvíjať iné aktivity, do ktorých štátny právny poriadok príliš zasahoval a týkali sa napríklad katolíckych škôl, katolíckych univerzít alebo sociálnej problematiky.⁵ Máme už z 19. storočia príklady, keď konkordát sa výslovne odvoláva na rozhodnutia episkopátu. Napríklad v konkordáte s Rakúskom v roku 1855, ktorý platil aj na území vtedajšieho Uhorska, sa uvádza, že biskupi súhlasnou vôľou rozhodnú, aké knihy sa budú používať pri vyučovaní náboženstva na stredných ško-

LANDA, *Munus regendi et munus docendi dei concilii particulari e delle conferenze dei vescovi*, v: *La Synodalité*, I, s. 349-388; F. GUILLEMETTE, *Les conférences épiscopales sont-elles une institution de la collégialité épiscopale?*, v: *La Synodalité* I, s. 425-427; J. MIRAS, *Fundamentación y naturaleza jurídica de las conferencias episcopales: sugerencias para una reflexión sobre el método*, v: *La Synodalité* I, s. 429-434; M. J. ROCA FERNÁNDEZ, *Naturaleza canónica de los convenios estipulados por las iglesias particulares y la Conferencia episcopal en aplicación de los acuerdos Santa Sede-Estado español*, v: *La Synodalité* I, s. 441-453; P. ERDO, *La partecipazione sinodale al governo della Chiesa*, v: *Ius Ecclesiae* 10 (1998), s. 89-107.

3. K tomuto tvrdeniu pozri napr. C. CORRAL SALVADOR, *Conferencias episcopales, ordenamiento civil y comunidad política*, v: *Las Conferencias episcopales hoy...*, s. 125-168; ROCA, *Naturaleza canónica de los convenios...*
4. Porov. K. RAHNER, *Über Bischofskonferenz*, v: *Stimmen der Zeit* 172 (1962-1963), s. 279; CORRAL, *Conferencias episcopales...*, s. 134.
5. Porov. FELICIANI, *Le Conferenze Episcopali...*, s. 62-74, 76-82.

lách.⁶ Aj keď niektorí autori zastávajú názor, že rozhodujúcim faktorom vzniku konferencií biskupov bol systém usporiadania moderného štátu, kde došlo k separácii medzi politickou mocou na jednej strane a cirkevnou mocou na druhej strane, ukazuje sa, že fenomén kolektívnych biskupských rozhodnutí bol prítomný aj v tých štátoch, v ktorých pretrvávala jednota medzi trónom a oltárom. Už od stredoveku sú známe aj usporiadanie týchto vzťahov, dokonca došlo k zmluvám medzi biskupmi konkrétnej krajiny a jej kráľom. Napríklad Peter IV. Aragónsky už v roku 1372 uzavrel dohodu s klérom Tarragony a Alfonz V. Aragónsky uzavrel zmluvu s prelátmi svojho kráľovstva. Podobné dohody boli uzavreté aj v Portugalsku, Bavorsku a v Rakúsku.⁷ Pri uzatváraní týchto dohôd išlo skôr o prejavy feudálneho štátu, ktorých najvyššie štátne zhromaždenie bolo vytvorené z troch rádov, z ktorých jeden tvoril klérus. Zasadania biskupov spätých s týmto systémom sú známe aj z Uhorska. Napríklad kardinál Péter Pázmány zvolal zasadanie biskupov krajiny v rokoch 1622, 1625, 1627 a 1628. Na poslednom zo spomínaných zasadaní sa biskupi Uhorska sa dohodli, že pošlú do Rima svojho spoločného posla, ktorý tam bude reprezentovať Uhorskú cirkev.

V poslednom období niektoré konferencie biskupov vyjadrili výslovne vo svojich štatútoch kontinuitu existujúcu s pravidelnými zasadaniami episkopátu, ktoré sa konali pred Druhým vatikánskym koncilom, s usmerneniami týkajúcimi sa konferencií biskupov, ktoré sa nachádzajú v koncilovom dekréte *Christus Dominus*. Napríklad medzi dôvodmi, ktoré viedli k založeniu Poľskej konferencie biskupov, sa spomínajú aj „požiadavky spojené s obnovou povojnového Poľska a požiadavky, ktoré vyplývajú z povojnovej sociálnej a politickej situácie vytvorenej v Poľsku po roku 1945“.⁸

Je známy aj fenomén rôznych zmlúv medzi regionálnymi konferenciami biskupov a krajinskými štátmi, akými sú štáty Spolkovej republiky Nemecko.⁹ Avšak osobitným fenoménom sú zmluvy konkrétnej konferencie biskupov s konkrétnym štátom. K tomu sa však ešte vrátíme nižšie.

Právna a sociologická povaha konferencií biskupov

Napriek tomu, že v poslednom období bola formulovaná téza, že konferencie biskupov vlastnia iba delegovanú moc riadenia (lat. *potestas delegata*),¹⁰ zdá sa, že v odbornej literatúre vôbec prevažuje presvedčenie, že konferencie biskupov majú riadnu moc riadenia (lat. *potestas ordinaria*). V rámci tejto riadnej moci riadenia sa autori rozchádzajú v názoroch: niektorí opierajú jednotlivé kompetencie konferencie bis-

kupov na *potestas ordinaria propria*, iní na *potestas ordinaria vicaria*.¹¹ Ak zhrnieme uvedené poznatky, môžeme s primeranou dávkou istoty povedať, že konferencie biskupov sú opravdivými orgánmi moci. Majú moc vynášať zákony, ktoré pred promulgáciou majú byť revidované, avšak nie potvrdené Svätou stolicou (porov. kán. 455, § 2). Toto revidovanie však nič nemení na skutočnosti, že autorom týchto noriem je konferencia biskupov. Kán. 455, § 1 nazýva tieto normy všeobecnými dekrétmi. Takéto dekréty, podľa predpisov kánonov 29 a 30, vydáva zákonodarcia alebo orgán výkonnej moci výslovne pre tento úkon poverený zákonodarcom. Na základe toho, čo tu už bolo povedané, je evidentné, že konferencia biskupov, aspoň vo svojej typickej podobe (porov. kán. 448, § 1), je opravdivým orgánom moci riadenia.

Existujú aj početné kompetencie konferencie biskupov v oblasti výkonnej moci riadenia, akými sú napríklad ustanovenie alebo zrušenie národných asociácií (kánony 312, § 1,2; 320, § 2).¹² Úkony výkonnej moci riadenia konferencie biskupov vznikajú hlasovaním nadpolovičnej väčšiny členov konferencie podľa všeobecnej zásady stanovenej v kánone 119, bod 2, ak v štatúte konferencie biskupov nie je ustanovené inak.¹³ To umožňuje, aby v rámci svojej kompetencie konferencie biskupov eventuálne prijali tou istou procedúrou aj niektoré rozhodnutia týkajúce sa vzťahu medzi štátom a Cirkvou. Takýmto rozhodnutím môže byť napríklad založenie ustanovizne sociálneho zabezpečenia kléru (kán. 1274, § 2),¹⁴ zvlášť vtedy, ak takáto ustanovizeň je založená z prostriedkov poskytnutých štátom (porov. aj kán. 1274, § 5).

Konferencie biskupov sú v právnom poriadku Cirkvi verejnými právnickými osobami a ako také vykonávajú svoje úlohy v mene Cirkvi (kán. 116, § 1; porov. kán. 449, § 2). Sú teda spôsobilé vstúpiť do

6. Čl. VII., A. MERCATI, *Raccolta di Concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le autorità civili*, I, Roma 1919, s. 823.

7. Porov. CORRAL, *Conferencias episcopales...*, s. 147.

8. R. ASTORI, *Gli statuti delle Conferenze episcopali*, I, Padova 1987, s. 2.

9. Porov. CORRAL, *Conferencias episcopales...*, s. 149.

10. Porov. napr. DIEGO-LORA, *La potestad de regimen...*, s. 23-46 a zvlášť s. 36.

11. Porov. napr. ARRIETA, *Conferenze episcopali...*, s. 3-22; FAGIOLLO, *Potestas del Vescovo...*, s. 47-67; GHIRLANDA, *De episcoporum conferentia deque exercitio potestatis magistrorum*, v: *Periodica 76* (1987), s. 573-604; GHIRLANDA, *Responsio P. F. J. Urrutia animadversionibus*, v: *Periodica 76* (1987), s. 637-649; F. J. URRUTIA, *De exercitio muneris docendi a Conferentias Episcoporum*, v: *Periodica 76* (1987) s. 605-649; GUTIÉRREZ, *La conferenza episcopale come organo sopradiocesano...*, s. 69-91.

12. Podrobný zoznam úloh, ktoré konferenciám biskupov zveruje CIC, možno nájsť v J. LISTL, *Plenarkonzil und Bischofsskonferenz*, v: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Hrsg. J. LISTL – H. MULLER – H. SCHMITZ, Regensburg 1983, s. 314-320. Jednotlivé administratívne úkony konferencie biskupov, ku ktorým patria podľa W. Aymansa aj voľby, sa spomínajú v CIC v kánonoch: 237 § 2; 312 § 1,1; 315; 316 § 2; 317 § 1; 318 §§ 1-2; 319 § 1; 320 § 2; 322 § 1; 346 § 1; 402 § 2; 439 § 1; 441; 443 § 3,2; 443 § 6; 452 § 1; 775 §§ 2-3; 792; 809; 810 § 2; porov. 818; 821; 823 § 2; 830 § 1; 844 § 2; 1274 §§ 2 a 4; 1319; 1439 – W. AYMANS – K. MORSDORF, *Kanonisches Recht. Lehrbuch aufgrund des Codex Iuris Canonici*, II, Paderborn-München-Wien-Zurich, 1997, s. 290.

13. Porov. AYMANS – MORSDORF, *Kanonisches...*, s. 443.

14. Založenie právnickej osoby je jedným z typicky právnych úkonov. Porov. napr. T. A. AMAN, *Der Verwaltungsakt für Einzelfälle. Eine Untersuchung aufgrund des Codex Iuris Canonici* (Munchener Theologische Studien, Kan. Abt. 54), St. Ottilien 1997, s. 54-56.

právneho vzťahu medzi Cirkvou a štátom. Ba viac, sú spôsobilé uzavrieť niektoré dohody so štátnou mocou čiže dohody normatívnej povahy majúce charakter práva verejného *ad extra*. Ide o administratívne normy, ako to správne poznamenáva María Roca.¹⁵ Čo sa týka problematiky obmedzenia tejto spôsobilosti, vrátime sa k nej nižšie. Toto tvrdenie sa však samo osebe sa vzťahuje aj na iné verejné právnické osoby v Cirkvi. Napriek tomu treba konštatovať, že rozhodnutia konferencie biskupov majú svoju osobitnú sociologickú váhu. Aj keď právne nereprezentuje Katolícku cirkev celého konkrétneho štátu tak, ako napríklad jednotliví biskupi reprezentujú svoju diecézu vo všetkých jej právnych úkonoch (porov. kán. 393), je zhromaždením reprezentantov všetkých jednotlivých partikulárnych cirkví, a teda má povahu určitej reprezentácie. Táto reprezentácia sa nevzťahuje na spôsobilosť vykonávania všetkých právnych úkonov, a preto ju treba chápať viac v zmysle sociologickom. Napriek tomu konferencia biskupov zohráva svoju dôležitú úlohu, ktorá má svoj význam v politickej oblasti a prejavuje sa prostredníctvom mnohých úkonov, ktoré nie sú právnymi úkonmi v presnom zmysle slova. Oblasť takýchto aktivít je veľmi široká a môže zahŕňať výmenu informácií, vyjadrenia k určitým udalostiam a mnohé iné úkony, ktoré môžu byť prípravnými pre nejaké zámery alebo pre právne úkony. Do tohto rámca treba zahrnúť aj určité neformálne podujatia, ktoré síce nie sú právnymi úkonmi, ale sú dôležité pre každodenný priebeh života.

Na tomto mieste treba spomenúť, aj keď to nepripadá do kompetencie konferencie biskupov, fenomén jednotného rozhodnutia diecéznych biskupov, ktoré prijímú v rámci rokovania konferencie biskupov. Na základe takéhoto rozhodnutia príslušné úrady konferencie biskupov môžu aj naozaj právne reprezentovať všetky partikulárne cirkvi na konkrétnom území. Tentoraz to však nebude na základe vykonávania riadnej a vlastnej moci (lat. *potestas ordinaria propria*), ale na základe moci delegovanej diecéznymi biskupmi.

Problém právnej reprezentácie Katolíckej cirkvi konkrétnej krajiny

Žiada sa zdôrazniť, že súhrn partikulárnych cirkví, ktorých hlavy sú členmi konferencie biskupov, čiže „Katolícka cirkev“ konkrétnej krajiny nie je v Cirkvi právnickou osobou a nemožno si ju zamietať s konferenciou biskupov. Táto skutočnosť by nemala byť nejakým praktickým problémom v rámci vzťahu Cirkvi a štátu, lebo štát môže považovať za konateľa Katolíckej cirkvi akúkoľvek verejnú právnickú osobu v zmysle právneho poriadku Katolíckej cirkvi, rešpektujúc hranice kompetencií, ktoré má vymedzené spomínaným právnym poriadkom. Avšak tento princíp sa môže stať veľmi chúlостivým v krajinách, v ktorých štátny právny poriadok priznáva Katolíckej cirkvi žijúcej na jej území charakter právnickej osoby len ako celku. V takejto situácii vyvstáva otázka, kto je legitímnym reprezentantom tejto právnickej

osoby, ktorá vo vnútornom právnom poriadku Cirkvi vlastne nejestvuje. Jednu z najlepších odpovedí na túto otázku dal Max Freiherr von Hussarek, ministerský predseda rakúskej časti Habsburskej monarchie, ktorý povedal, že „Rímskokatolícku cirkev v Rakúsku“ ako právnickú osobu reprezentujú orgány, ktoré zodpovedajú jej vlastnému usporiadaniu.¹⁶ V platnom maďarskom právnom poriadku Maďarská katolícka cirkev je právnickou osobou¹⁷ a podľa znenia formuly registrácie na príslušnom štátnom súde ju reprezentuje prímás čiže ostrihomskobudapeštiansky arcibiskup. Tento však vykonáva svoju úlohu reprezentácie prostredníctvom Sekretariátu Maďarskej biskupskej konferencie, hlavne čo sa týka zaregistrovania alebo úradného uznania právnických osôb vo vnútri Cirkvi.¹⁸ To znamená, že právny poriadok Maďarskej republiky nestanovuje, ktoré orgány reprezentujú jednotlivé cirkvi, ale sa odvoláva na ich vnútorný právny poriadok.¹⁹ To znamená, že v istom zmysle tu bol aplikovaný vyššie citovaný Hussarekov princíp, podľa ktorého konateľmi Katolíckej cirkvi konkrétnej krajiny sú jej orgány definované jej vlastným právnym usporiadaním. A tak došlo k tomu, že Maďarská biskupská konferencia a Sekretariát tejto konferencie ako jej výkonný orgán sú spôsobilými konať v mene Maďarskej katolíckej cirkvi. Ide však o právnickú osobu existujúcu v právnom poriadku Maďarskej republiky, ktorá však nejestvuje v právnom poriadku Katolíckej cirkvi. Oblasť toho, v čom koná v mene Cirkvi ostáva prirodzene v rámci toho, čo ustanovuje kánonický právny poriadok. Čo sa týka vzťahov v rámci súkromného práva, v praxi je to tak, že Maďarská konferencia biskupov môže konať jednak vo svojom vlastnom mene ako verejná právnická osoba v Cirkvi v zmysle kán. 449, § 2, alebo (ako aj) v mene všetkých jednotlivých partikulárnych cirkví na základe poverenia, ktoré dostala od jednotlivých diecéznych biskupov. Ak by Maďarská biskupská konferencia alebo jej Sekretariát chcel konať v mene Inštitútu zasväteného života v otázkach, ktoré podľa práva prináležia iba im (porov. kán. 119, 3), potrebuje od nich poverenie. Avšak už inou témou je problematika reprezentácie Maďarskej biskupskej konferencie pri vyjednávaniach a zmluvách na úrovni verejného práva „ad extra“ s Maďarskou republikou.

15. ROCA, *Naturaleza canónica...*, s. 443.

16. M. VON HUSSAREK, *Grundriss des Staatskirchenrechts*, Leipzig 1908, s. 13. Porov. H. SCHNIZER, *Beobachtung zur Gesamtpersönlichkeit von Religionsbebenntnissen*, v: *Vestigia Iuris Romani. Festschrift für Gunter Wesener zum 60. Geburtstag am 3. Juni 1992*, Hrsg. G. KLINGENBERG – M. RAINER – H. STIEGLER, 1992, s. 415.

17. Zákon IV z roku 1990, § 13. Bola zaregistrovaná na súde Komárom-Esztergom Megyei Biróság Pk. 60.060/1990/2.

18. Porov. P. ERDO, *Neue Entwicklungen im ungarischen Partikularkirchenrecht...*, s. 465-467; P. ERDO, *Die Eitragung und die Vertretung der Kirchen und der kirchlichen juristischen Personen*, v: *Az európai államok és az egyházak kapcsolata a megváltozott világban. Nemzetközi Konferencia Budapest, 1993. május 26-28. The Relationship between the European States and the Churches in a Changed World. International Conference 26-28 May 1993, Budapest, Budapest 1993*, s. 373-374.

19. Čl. IV. z roku 1990, § 9.

Možnosť rokovani a dohôd konferencií biskupov so štátmi

Ako som už spomenul, pod pojmom dohoda so štátom rozumieme zmluvu majúcu povahu verejného práva „ad extra“, ktorá je právnou normou ako v právnom poriadku štátu, tak aj v právnom poriadku Cirkvi. Tieto dohody majú charakter stabilný, všeobecný a záväzný.²⁰ Z toho vyplýva, že kompetencia konferencií biskupov uzatvárať takéto dohody závisí od jej spôsobilosti vynášať normy pre Cirkev a v rámci Cirkvi (lat. *ad intra*).²¹ Normy, ktoré môže vydávať konferencia biskupov, sú všeobecné dekréty, všeobecné výkonné dekréty a inštrukcie. Pre vydanie všeobecných dekrétov a podľa výkladu Pápežskej komisie pre výklad legislatívnych textov z 5. júla 1985²² aj pre všeobecné výkonné dekréty platí zásada stanovená kánonom 455, § 2. Podľa tejto zásady na platnosť vydania týchto dekrétov sa vyžaduje nasledovné: aspoň dvojtretinovú väčšinu členov konferencie biskupov s rozhodujúcim hlasom; hlasovanie sa musí uskutočniť na plenárnom zasadaní konferencie biskupov a napokon, čo sa taktiež vyžaduje na ich platnosť je, že ešte pred promulgáciou ich musí revidovať Apoštolská stolica. Niektorí autori túto zásadu vzťahujú na celkovú činnosť konferencie biskupov²³ čiže aj na vydávanie inštrukcií, ktoré však nemusia byť promulgované. Nemožno teda vylúčiť, že pre vydávanie inštrukcií potrebuje konferencia biskupov ich revidovanie Apoštolskou stolicou iba k dovolenosti (lat. *ad liceitatem*).

Čo sa týka matérie, ohľadom ktorej môže konferencia biskupov vydávať normy a to aj formou dohody so štátnymi orgánmi, žiada sa poznamenať, že v poslednej dobe Svätá stolica udeľuje osobitný mandát konferencii biskupov vydať všeobecné dekréty v takých otázkach, ktoré nie sú ošetrené zákonmi univerzálnej Cirkvi. Typickou formou, ktorou Svätá stolica tento mandát konferencii biskupov udeľuje, sú niektoré nariadenia medzinárodných zmlúv, ktoré boli uzavreté predovšetkým za pontifikátu Jána Pavla II. a ktoré výslovne udeľujú právomoc konkrétnym miestnym konferenciám biskupov prostredníctvom dohody s príslušnými orgánmi štátu dotiahnuť uzavreté medzinárodné zmluvy do konkrétnej podoby. Takýmto spôsobom postupovala Svätá stolica napri-

klad pri dohode s Talianskou republikou,²⁴ so Španielskom²⁵ a taktiež pri dohode s Maďarskom, ktorá bola podpísaná 20. júna 1997, ktorá predpokladá dohody medzi Maďarskou biskupskou konferenciou a príslušnými orgánmi Maďarskej republiky ohľadom financovania nových vyšších inštitútov teologických štúdií²⁶ a ohľadom problematiky ochrany a uchovania kultúrneho dedičstva Cirkvi.²⁷

Žiada sa poznamenať, že povahy týchto zmlúv na rozdiel od tých, ktoré uzatvára Svätá stolica so štátmi, nemajú charakter medzinárodných zmlúv. Ide o všeobecné dekréty, všeobecné výkonné dekréty alebo o inštrukcie (ak sa nevzťahujú na všetkých adresátov konkordátnych noriem v tom zmysle, ako ich majú vykonávať, ale sú vydané iba pre cirkevných funkcionárov, ktorí majú zariadiť, aby vydané konkordátne normy boli uvedené do praxe – porov. kán. 34, § 1). Tu vzniká otázka, či aj tieto dohody uzavreté konferenciou biskupov podliehajú pred promulgáciou revízii Svätej stolice. V zmysle vyššie spomínaných poznatkov je jasné, že toto revidovanie je nevyhnutné a aspoň v prípade dohody majúcej povahu všeobecného dekrétu alebo všeobecného výkonného dekrétu je potrebné k platnosti (lat. *ad validitatem*). Samozrejme, konferencia biskupov musí tento zásah Svätej stolice žiadať a obdržať pred uzavretím dohody s príslušnými autoritami štátnej moci a nie po ňom.

Inú kategóriu tvoria dohody konferencie biskupov s príslušnými orgánmi štátu, ktoré majú taktiež normatívnu povahu verejného práva, avšak ide o matérie, ktoré patria do kompetencie jednotlivých biskupov. V takomto prípade potom na základe jednotného poverenia diecéznych biskupov môže konferencia biskupov vystupovať a konať v mene spomínaných biskupov. Pre tento typ zmlúv sa nevyžaduje predbežný súhlas Svätej stolice.

Chúlostivým by bol prípad, keby medzinárodná zmluva medzi Svätou stolicou a konkrétnym štátom udelila právomoc konferencii biskupov, aby rozhodla o problematike, o ktorej by mohol vydať normatívu iba jeden diecézny biskup a týkala by sa iba jednej diecézy. V tomto prípade, aby záležitosť nebola výslovne rezervovaná konferencii biskupov, v zmysle predpisu kán. 10, došlo by tu ku kumulatívnej kompetencii, lebo aj konkrétny jeden diecézny biskup by mohol rozhodnúť alebo by mohol udeliť poverenie konkrétnemu orgánu konferencii biskupov, aby ho zastupoval pred štátom.

V každom prípade sa žiada poznamenať, že dohoda uzavretá medzi konferenciou biskupov a štátom nemá charakter medzinárodnej zmluvy a z hľadiska právneho poriadku štátu ostáva vnútornou štátnou normou.

Zase inou problematikou je možnosť viesť rokovania medzi konferenciou biskupov a konkrétnym

20. Porov. ROCA, *Naturaleza canónica...*, s. 449. A. HOLLERBACH, *Die vertragsrechtlichen Grundlagen des Staatskirchenrechts*, v: *Handbuch des Staatskirchenrechts der Bundesrepublik Deutschland*, Hrsg. J. LISTL – D. PIRSON, I, Berlin 1994, s. 274.

21. K téme spôsobilosti konferencii biskupov vydávať normatívne predpisy a o právnej povahe nimi vydaných noriem pozri napríklad V. GÓMES-IGLESIAS, *Los decretos generales de las conferencias episcopales*, v: *Ius Ecclesiae* 26 (1986), s. 271-285; F. MORRISEY, *Decisions of Episcopal Conferences in Implementing the New Law*, v: *Scan* 20 (1986) s. 33-47; R. PERIS, *Conferencia episcopal y decisiones vinculantes*, v: *Ius Ecclesiae* 30 (1990), s. 579-605; J. T. MARTIN DE AGAR, *Note sul diritto particolare delle Conferenze Episcopali*, v: *Ius Ecclesiae* 30 (1990), s. 593-632.

22. AAS 77 (1985), s. 771.

23. Porov. G. FELICIANI, *Comentario al can. 455*, v: *Comentario exegético al Código de Derecho Canonico*, ed. A. MARZOA - J. MIRAS - R. RODRÍGUES-OCAÑA, Pamplona 1996, II, s. 972-974.

24. Porov. G. FELICIANI, *Comentario al can. 455...*, s. 972. FELICIANI, *Nuove prospettive delle Conferenze episcopali e delle relazioni fra Chiesa e Stati. Il caso italiano*, v: *Ius Ecclesiae* 25 (1985), s. 517-526.

25. Porov. ROCA, *Naturaleza canónica...*, s. 441-443.

26. I, čl. 3 (4).

27. I, čl. 4 (3).

štátom v rámci prípravy medzinárodnej zmluvy. Vychádzajúc zo zásady, že v tomto prípade je za Cirkev zmluvnou stránkou Svätá stolica, je prirodzené, že spôsob prípravy a rokovania určuje ona. Konferencia biskupov ako taká alebo konkrétny orgán konferencie biskupov, alebo niektorí konkrétni členovia konferencie biskupov v rámci prípravných prác a rokovaní môžu konať iba na základe poverenia Svätej stolice a tvoria tak súčasť delegácie Svätej stolice. Celkom odlišná situácia nastane, ak nejaký cirkevný hodnostár vystupuje ako konateľ v mene štátu. Napríklad Otthmar von Rauscher, arcibiskup Viedne, podpísal konkordát uzavretý medzi Svätou stolicou a Rakúskom v roku 1855 v mene Rakúska ako splnomocnenec cisára Františka Jozefa I.²⁸

Úloha koordinácie a kontroly v dôležitých záležitostiach vo vzťahu medzi štátom a Cirkvou

Ďalšou veľmi aktuálnou oblasťou činnosti konferencie biskupov v rámci vzťahov medzi štátom a Cirkvou sú úlohy koordinácie a kontroly. Ekonomická alebo školská činnosť, ako aj každodenné kontakty s orgánmi štátu si vyžadujú vysokú úroveň koordinácie, pre ktorú priam ideálnym orgánom môže byť konferencia biskupov, lebo táto podľa aktuálnej potreby môže vyniesť príslušné opatrenia v rámci svojej vlastnej právomoci alebo na základe právomoci, ktorú jej dajú všetci diecézni biskupi alebo aj vyšší predstavení inštitútov zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. Táto činnosť, ktorá môže obsahovať aj určité vykonávanie exekutívnej moci riadenia, je nielen jurisdikčne možná, ale v súčasnej dobe sa aj dosť často praktizuje. Treba však pripomenúť, že komisia pre kodifikáciu nového kódexu kánonického práva nemala v úmysle udeliť toľké kompetencie administratívnej moci konferencii bis-

kupov, lebo by hrozilo, že sa zmení eventuálne na istý druh opravdivej a vlastnej národnej „diecéznej“ kúrie.²⁹

Záver

Ako sme mohli pozorovať, konferencia biskupov v posledných rokoch zohráva dôležité úlohy v rámci vzťahu medzi štátom a Cirkvou. Môžu uzatvárať rôzne dohody s príslušnými orgánmi štátu, môžu sa zúčastňovať na príprave medzinárodných zmlúv so štátom podľa úsudku Svätej stolice. Avšak môžu, ba musia organizovať svoju činnosť so štátom aj v oblastiach, v ktorých nedochádza k zmluvám, ale dotýka sa to každodenného života Cirkvi a jej neformálnych vzťahov s orgánmi štátu. V tejto činnosti konferencie musia rešpektovať a neprekračovať svoje vlastné normatívne a administratívne kompetencie, ktoré majú v rámci Cirkvi, aj čo sa týka spôsobu ich vykonávania. Lebo konferencie biskupov, aj keď vykonávajú svoju činnosť „ad extra“, organicky zapadajú do teologického kontextu Cirkvi ako tajomstva spoločenstva. Nesmú sa nechať unášať automaticky tendenciou presadiť sa a zvyšovať vplyv tejto inštitúcie, ale majú konať podľa toho, ako káže logika služby v prospech spoločenstva Cirkvi.

Autor:

Kardinál Péter Erdő
ostrihomsko-budapeštiansky arcibiskup

Preložil:

prof. ThDr. Ján Duda, PhD.

Lektorovali:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.
ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

28. Porov. MERCATI, *Raccolta di concordati...*, s. 821, 829.

29. Porov. *Communicationes* 15 (1983), s. 84; G. FELICIANI, *Comentario al can. 455...*, s. 974.

NÁVRH TRESTNÉHO ZÁKONA

SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Slovensko by malo mať po viac ako 60 rokoch nový Trestný zákon. Podľa mnohých expertov navrhovaný Trestný zákon je napríklad v celej Európe. A to napriek tomu, že kriminalita u nás nie je vyššia ako v okolitých štátoch. Vláda schválila návrh zákona 21. 4. 2004. NR SR počtom 104 poslancov rozhodla v prvom čítaní o jeho prerokovaní v druhom čítaní, ktoré sa má uskutočniť do 15. 10. 2004. Nový

zákon by mal platiť už od 1. 1. 2005! Doteraz platný Trestný zákon č. 140/1961 Zb. je účinný od 1. 1. 1962. Od nadobudnutia účinnosti bol vyše 30-krát novelizovaný, z toho po roku 1989 vyše 20-krát. Ani početnými novelami sa nedosiahol stav úplného zosúladenia tohto zákona s princípmi ústavného zriadenia demokratickej Slovenskej republiky, čo je spôsobené tým, že jeho samotná podstata je založe-

ná na princípoch odlišného spoločenského a štátneho zriadenia. V dôsledku veľkého počtu noviel sa Trestný zákon stal pomerne neprehľadným. Niektoré inštitúty trestného práva hmotného, s prihliadnutím na dobu ich vzniku a na politické, spoločenské a ekonomické zmeny, ktoré nastali po roku 1989, sú už v porovnaní s novým ústavným zriadením a súčasťou orientáciou Slovenskej republiky za-

staralé a nevyhovujú ani právnym systémom vyspelých demokratických krajín EÚ.

Pri tvorbe nového Trestného zákona bol rešpektovaný model kontinentálneho právneho systému, kultúrne a právne tradície Slovenskej republiky a boli akceptované progresívne a aj dnes použiteľné trestnoprávne inštitúty z celého obdobia prvej ČSR rokov 1948 - 1989 i rokov 1990 - 1996.

Doterajšie materiálne chápanie trestného činu (materiálne vymedzenie trestného činu je typické pre socialistickú právnu náuku) sa zmenilo na primárne formálne. Táto zmena bola dôvodom podrobnejšieho definovania znakov základných a kvalifikovaných skutkových podstát trestných činov.

Malo by dôjsť aj k zmene kategorizácie trestných činov na prečiny (prečiny boli zrušené zákonom 175/1990 Zb.) a zločiny (§ 10 ods. 1: „Prečin je a) trestný čin spáchaný z neobľahosti alebo b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.“ § 11 ods. 1: „Zločin je úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov.“).

V návrhu Trestného zákona pribudli aj nové tresty: domáce väzenie a trest povinnej práce, resp. podmienkový odklad výkonu trestu s probačným dohľadom.

Trest domáceho väzenia bude môcť súd páchatelovi uložiť až na jeden rok. Domáce väzenie je vhodné alternatívou pre prvopáchatelov. Domácných väzňov budú kontrolovať probační a mediálni úradníci, v budúcnosti sa ráta s použitím technických prostriedkov kontroly (napríklad elektronické lokalizačné náramky). Tento trest sa už osvedčil nielen v USA, ale aj v niektorých štátoch Európy.

V budúcnosti by malo byť možné si svoj trest aj odpracovať. Musí s tým však súhlasiť súd, ako aj páchatel. Trestom bude povinná (verejnoprospešná) práca v rozpätí 40 až 300 hodín. Trest povinnej práce bude musieť odsúdený vykonať najneskôr do jedného roka od nariadenia výkonu trestu. Trest povinnej práce súd nemôže uložiť dlhodobo práceneschopnému alebo invalidnému páchatelovi. Trest povinnej práce musí odsúdený vykonať osobne a vo svojom voľnom čase bez nároku na odmenu. Aj tento trest má v Európe už svoju

tradíciu. Z postsocialistických krajín existuje takýto trest napríklad v Českej republike, Maďarsku, Bulharsku, Lotyšsku, Litve.

Podrobnejšie je upravená aj oblasť trestnej zodpovednosti. V navrhovanom zákone sú premietnuté také otázky, ktoré boli doposiaľ prenechávané súdnemu výkladu a právnej teórii. Za svoje trestné stíhanie budú stíhané už 14-ročné osoby. Dnes je hranica trestnej zodpovednosti o rok vyššia. Štatistiky hovoria o stúpajúcom počte páchatelov vo veku pod 15 rokov, ktorí páchajú závažné trestné činy. Je to dôsledok uvoľnenia mravných noriem, nesprávnej interpretácie demokracie, poklesu životnej úrovne a celkovej krízy rodiny. U páchatelov vo veku 14 až 15 rokov sa bude pred uložením trestu povinne znalecky skúmať ich mentálna vyspelosť.

Trestne zodpovedná by mala byť od januára už aj právnická osoba (napríklad firma) alebo jej právny nástupca. Podľa návrhu Trestného zákona právnická osoba spáchala trestný čin, ak pri jej činnosti konal v rozpore so všeobecne záväzným predpisom jej štatutárny orgán. Trestná zodpovednosť právnických osôb by sa nemala vzťahovať na štát, štátne orgány, obce a vyššie územné celky. Ak bol majetok právnickej osoby získaný trestnou činnosťou alebo právnická osoba nevie preukázať jeho legálny pôvod, súd by mal nariadiť prepadnutie majetku (v prospech štátu). Podľa návrhu Trestného zákona za spáchaný trestný čin súd môže uložiť trest trvalého zrušenia právnickej osoby alebo jej organizačnej zložky, zákaz alebo obmedzenie prijímať verejné dotácie, zákaz účasti na verejnej súťaži. Za spáchaný trestný čin môže súd uložiť právnickej osobe aj peňažný trest, ktorý sa posudzuje podľa hornej hranice trestnej sadzby odňatia slobody za trestný čin takto:

- do 3 rokov: 500-tis. až 50 mil. Sk
- do 5 rokov: 1 mil. až 100 mil. Sk
- do 10 rokov: 5 mil. až 200 mil. Sk
- do 15 rokov: 10 mil. až 300 mil. Sk
- nad 15 rokov: 20 mil. až 500 mil. Sk

Rekodifikácia Trestného zákona by mala rozšíriť zoznam príťažujúcich a poľahčujúcich okolností, ktoré súdy zohľadňujú pri rozhodovaní o výške trestu. Medzi príťažujúce okolnosti, ktoré podmieňujú použitie vyššej trestnej sadzby, by mali pribudnúť napríklad spáchanie trestného činu ako odplata, ďalej spáchanie trestného činu s úmyslom zmaříť uplatnenie základných práv a slobôd inému člove-

ku alebo s cieľom zakryť predchádzajúci trestný čin. Za poľahčujúcu okolnosť by mal súd považovať spáchanie trestného činu v nedostatku vedomosti a skúsenosti, v dôsledku choroby a núdze, ktorí si páchatel nespôsobil sám.

Výrazom nového prístupu je aj zmena systematiky osobitnej časti Trestného zákona. V návrhu zákona sú dané do popredia su dané trestné činy proti životu a zdraviu (1. hlava), trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti (2. hlava), trestné činy proti rodine a mládeži (3. hlava). Naproti tomu v súčasnosti platný a účinný Trestný zákon do popredia položil trestné činy proti republike (1. hlava), trestné činy hospodárske (2. hlava), trestné činy proti poriadku vo verejných veciach (3. hlava). Aj to bol dôsledok odlišného chápania podstaty práva a jeho základných zásad pred rokom 1989.

Niektoré súvisiace otázky však budú musieť byť právne upravené v osobitných zákonoch (výkon trestu domáceho väzenia a trestu povinnej práce).

Proces demokratizácie a transformácie prebiehajúci od roku 1989, ako aj výstavba demokratického a právneho štátu, kladie nové požiadavky na kvalitu trestnoprávnej ochrany spoločenských vzťahov, ktorú možno zaistiť len v procese rekodifikácie trestného práva hmotného. Ako sa zdá, prvým čítaním v parlamente prešiel návrh zákona, ktorého úroveň je porovnateľná s úrovňou trestného práva hmotného európskeho štandardu pri plnom rešpektovaní medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky a požiadaviek vyplývajúcich z integračných procesov. Mohol by sa stať uceleným právnym predpisom v právnom poriadku nášho štátu.

Použitá literatúra:

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. MADLIAK, J. - MADLIAK, A., Trestné právo hmotné 1. (všeob. časť), Atom Computers, Košice, 2000. SKLADAN, D. - BORČIN, J., Pripravovaný Trestný zákon: Revolúcia či politický populizmus, Národná Obroda, 12. 5. 2004. www.justice.gov.sk. www.obcan.sk.

Autor:

Barbora Gurčíková
(autorka je študentkou
právnickej fakulty)

Lektoroval:

JUDr. Bohuslav Toporcer
JUDr. Daniela Grešová

ZAUJÍMAVOSTI Z KARDINÁLSKEHO KOLÉGIA

Kardinálske kolégium po poslednom konzistóriu (21. 10. 2003) má 191 kardinálov Svätej Rímskej cirkvi. Jednou z najdôležitejších úloh Kolégia kardinálov je voľba Svätého otca. Podľa apoštolskej konštitúcie *Universi Dominici gregis* Jána Pavla II. voliť môžu iba kardináli, ktorí ešte nedosiahli 80 rokov veku. V súčasnosti hranicu uvedeného veku ešte neprekročilo 124 kardinálov a 61 kardinálov by už nemohlo vstúpiť do konkláve.

Najviac kardinálov pochádza z Talianska, a to až 39. Po Taliansku nasledujú Spojené štáty americké so 14 kardinálmi a potom Španielsko s 9 kardinálmi. Nemecko a Brazília majú po 8 kardinálov. Česká republika má dvoch kardinálov (kardinál Vlk má 72 rokov a kardinál Špidlík 85 rokov). Slovensko má 2 kardinálov (kardinál Tomko a kardinál Korec). Obaja však už z dôvodu veku nemôžu vstúpiť do konkláve.

Najstarším kardinálom vzhľadom na vek je Talian kardinál Corrado Bafile. Má 101 rokov. Narodil sa 4. júla 1903 v Aquile neďaleko Ríma. Kňazom sa stal ako 33-ročný. V roku 1939 dosiahol doktorát z kánonického práva na Fakulte kánonického práva Pápežskej lateránskej univerzity. V roku 1960 ho pápež blahoslavený Ján XXIII. vymenoval za pápežského nuncia v Nemecku a sám ho v Sixtínskej kaplnke vysvätil na biskupa. V Nemecku pôsobil až do roku 1975, keď ho Pavol VI. povolal do Ríma a ustanovil za proprefekta Kongregácie pre kauzy svätých. V konzistóriu, ktoré sa konať 24. mája 1976, ho Pavol VI. kreoval za kardinála. Prefektom Kongregácie pre kauzy svätých bol až do roku 1980. Odvtedy žije na dôchodku.

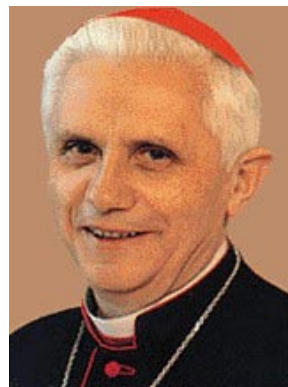
Najmladším kardinálom súčasného kardinálskeho kolégia podľa veku je Péter Erdő z Budapešti. Má 52 rokov. Narodil sa 25. júna 1952 v Budapešti. Na kňaza bol vysvätený ako 23-ročný v roku 1975. Má doktorát z teológie (Budapešť v roku 1976) a doktorát z kánonického práva (Fakulta

Kánonického práva Pápežskej lateránskej univerzity v Ríme). Absolvoval študijné pobyty na univerzite v Kalifornii a v Argentíne. Vyučoval kánonické právo na Fakulte kánonického práva Gregorovej univerzity v Ríme. Po roku 1989 pôsobil ako súdny vikár v Budapešti, neskôr ako rektor Katolíckej univerzity. V roku 1999 ho Ján Pavol II. vymenoval za pomocného biskupa diecézy Székesfehérvár a 7. 12. 2002 za ostrihomského arcibiskupa a primasa Maďarska. V poslednom konzistóriu (21. 10. 2003) mu Ján Pavol II. udelil kardinálsky klobúk.

Najdlhšie je členom kardinálskeho kolégia, ak tak možno povedať, pápež Ján Pavol II. (Karol Wojtyła), ktorého za kardinála kreoval Pavol VI. v konzistóriu 26. 6. 1967. Ako krakovský arcibiskup mal vtedy iba 47 rokov. Donedávna najstarším členom kardinálskeho kolégia bol viedenský arcibiskup Franz König, ktorého kreoval za kardinála ešte Ján XIII. 15. 12. 1958. Zomrel však 13. 3. 2004. Ak by sme nebrali do úvahy Jána Pavla II., najdlhšie sú členmi kardinálskeho kolégia 95-ročný emeritný utrechtský arcibiskup (Holandsko) kardinál Johannes Willebrands, 83-ročný emeritný arcibiskup v Rio de Janeiro (Brazília) Eugenio de Araújo Sales a 82-ročný emeritný soulský arcibiskup (Južná Kórea) Stephen Kim Souhwan. Všetci traja sa stali kardinálmi v konzistóriu 28. 4. 1969 (Pavol VI.).

Vekom najstaršie funkčným kardinálom (nie je ešte emeritným) je kardinál Kazimierz Swiatek, arcibiskup v Minsku (Bielorusko). V októbri tohto roku bude mať 90 rokov. Dekanom kardinálskeho kolégia je v súčasnosti kardinál Joseph Ratzinger. Bývalý profesor dogmatiky a neskôr mníchovský arcibiskup sa narodil 16. 4. 1927 (má 77 rokov). 25. 11. 1981 sa stal a dodnes je prefektom Kongregácie pre náuku viery. Kardinálom sa stal 27. 6. 1977 za pápeža Pavla VI.

Dr. Jozef Skupin

Kardinál Joseph Ratzinger,
dekan kardinálskeho kolégia, Rím

Kardinál Péter Erdő,
najmladší kardinál, Budapešť

Kardinál Julian Herranz,
predseda Pápežskej rady pre výklad
legislatívnych textov, Rím

Zodpovedný redaktor: Dr. Jozef Skupin. Redakčná rada: prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD (predseda); prof. ICDr. ThDr. František Dluhoš, PhD.; ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.; doc. ThDr. ICLic. Štefan Mordel, PhD. Grafická úprava: Mgr. Marián Jabrocký. Jazyková spolupráca: Mgr. Slavomíra Glovňová. Vydáva Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula 12, 053 04 Spišské Podhradie pre Cirkevný súd Spišského biskupstva. Adresa redakcie: Cirkevný súd Spišského biskupstva, Spišská Kapitula 13, 053 04 Spišské Podhradie, tel.: 053/4541214, fax: 053/4699214, internet: <http://www.spiskap.sk/tribunal>; e-mail: tribunal@spiskap.sk. Cenzor: ThDr. Alojz Frankovský, PhD. Imprimatur: Mons. prof. ThDr. František Tondra, spišský diecézny biskup, z dňa 8. 11. 2002, prot. č. 227/2002. Registračné číslo: MK SR 2893/2000, ISSN 1336-1600, EAN 9771336160003 05. Tlač: Tlačiareň Kežmarok.